ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ БЛАГОЕВГРАД

❖ КАТЕДРА ПСИХОЛОГИЯ ❖

ДОКТОРСКА ПРОГРАМА ПО ПЕДАГОГИЧЕСКА И ВЪЗРАСТОВА ПСИХОЛОГИЯ

ЛЮБОВ ЗДРАВКОВА РАНОВА

„СИБЛИНГОВА КОНФИГУРАЦИЯ И ДИФЕРЕНЦИАЛНИ ОСОБЕНОСТИ НА ЮНОШАТА“

АВТОРЕФЕРАТ

НА ДИСЕРТАЦИЯ ЗА
ПРИСЪЖДАНЕ НА ОКС „ДОКТОР“
ОБЛАСТ НА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ
3. СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И ПРАВНИ НАУКИ
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ
3.2 ПСИХОЛОГИЯ

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ: ДОЦ. Д-Р БИЛЯНА ЙОРДАНОВА

БЛАГОЕВГРАД

2026 г.

Докторската дисертация е обсъдена и предложена за защита на заседание на катедра "Психология" към Философския факултет на Югозападния университет "Неофит Рилски" – Благоевград. В съдържанието си дисертацията включва увод, три глави, заключение, научни приноси, публикации, библиография и четири приложения. Текстът е в обем от 220 страници, който включва 52 таблици, 10 фигури и 10 графики. Цитираната литература обхваща 107 заглавия (39 на кирилица и 68 на латиница).

Защитата на докторската дисертация ще се проведе на 17.11.2026 година от 11:00 ч. в зала 210А., Първи корпус на ЮЗУ "Неофит Рилски" – Благоевград, пред научно жури. Материалите за защита на докторската дисертация са на разположение в офиса на катедра "Психология" на трети етаж, Първи корпус на Югозападен университет "Неофит Рилски" – Благоевград.

*Номерацията на фигурите, таблиците и графиките в автореферата съответства на номерацията им в дисертационния труд.

УВОД

Настоящият дисертационен труд е насочен към изследване на взаимовръзките между сиблинговата конфигурация и диференциалните особености на юношата в контекста на личностовото развитие, междуличностното функциониране и начините на реагиране в конфликтни ситуации. Научната значимост на проблематиката произтича от спецификата на юношеството като динамичен етап от развитието, свързан с преструктуриране на личностовата организация, нарастване на автономността и утвърждаване на индивидуални модели на социално поведение. В този период семейството запазва основополагащата си роля на първична социализираща среда, а сиблинговата подсистема се откроява като специфично социално-психологическо пространство за натрупване на социален и емоционален опит. Характерът и качеството на сиблинговите отношения могат да бъдат разглеждани във връзка с изграждането на идентичността и самооценката, социалната адаптация и начините за справяне с междуличностни конфликти.

Мотивацията ми за разработването на изследването произтича както от научния ми интерес към проблематиката на юношеството, така и от дългогодишния ми професионален опит в образователна среда. В продължение на четиринадесет години работя като педагогически съветник в Професионална гимназия „Акад. Сергей П. Корольов“ гр. Дупница, където непосредствената ми работа с юноши ми позволява системно да наблюдавам проявите на тяхното личностово и социално функциониране. Различията в междуличностното им поведение и начините на реагиране при конфликт, разглеждани в контекста на спецификата на семейните отношения и позицията на юношата в сиблинговата система, насочиха изследователския ми интерес към изясняване на взаимовръзките между сиблинговата конфигурация и диференциалните особености на юношата.

Въпреки нарастващия научен интерес към ролята на семейната среда в личностовото и социалното развитие, взаимовръзките между сиблинговата конфигурация и диференциалните особености на юношата остават недостатъчно изследвани, особено по отношение на личностовите характеристики и предпочитаните начини на реагиране в конфликтни ситуации. Налице е необходимост от по-задълбочено изясняване на индивидуалните различия при юноши с различна сиблингова конфигурация и на възможните взаимовръзки с тяхното личностово и междуличностно функциониране. Очертаният изследователски дефицит обуславя актуалността на дисертационния труд, а резултатите от изследването могат да допринесат за обогатяване на познанието относно тези взаимовръзки и да подпомогнат практиката на специалистите, работещи с деца, юноши и техните семейства.

ПЪРВА ГЛАВА. ТЕОРЕТИЧЕН ОБЗОР

1.1. Семейството като среда на психично развитие и формиране на сиблинговите отношения

Семейството е разгледано като основна социална институция и първична среда за психично развитие и социализация на личността. Анализирани са неговите функции, структура и вътрешна динамика, както и значението на семейните взаимодействия за формирането на социални умения, ценностни ориентации и модели на поведение. То е представено като система от взаимосвързани отношения, в рамките на която се осъществяват основните процеси на социализация и личностно развитие. Теоретичните постановки относно семейството като среда за развитие и социализация и неговото функциониране като система са представени в трудовете на M. Bowen, S. Minuchin, U. Bronfenbrenner, Л. Бърк и Л. Десев.

Особено внимание е отделено на сиблинговите отношения като специфична подсистема на семейната система, характеризираща се с висока степен на емоционална близост, продължителност и взаимно влияние. Те са разгледани като значим контекст на социално и емоционално развитие, в който се формират умения за сътрудничество, емпатия и конструктивно взаимодействие. Проблематиката на сиблинговите отношения и тяхното значение за социалното, емоционалното и личностното развитие е разгледана в изследванията на J. Dunn, W. Furman и G. H. Brody.

Изяснена е същността на сиблинговата конфигурация като комплексна характеристика на семейната структура, включваща реда на раждане, броя на децата в семейството, възрастовата дистанция и половото съотношение между братята и сестрите. Осъществен е критичен анализ на класическите и съвременните теоретични подходи към реда на раждане и отношенията между братя и сестри. Сред основните автори, чиито теоретични постановки са разгледани в тази насока са A. Adler, F. J. Sulloway, J. Dunn и S. M. McHale. Направен е изводът, че влиянието на реда на раждане не може да бъде разглеждано изолирано, а следва да се интерпретира в контекста на семейната динамика, качеството на вътресемейните отношения и останалите фактори на семейната среда.

1.2. Психологически особености на юношеската възраст и ролята на семейството в развитието на юношата

Юношеската възраст е разгледана като ключов период от онтогенетичното развитие, през който протичат съществени промени в когнитивната, емоционалната и социалната сфера на личността. Анализирани са процесите на формиране на самосъзнанието, самооценката и личностната

идентичност, както и особеностите на междуличностните взаимоотношения и социалното функциониране през този възрастов период. Теоретичните постановки относно спецификата на юношеството, когнитивното развитие и формирането на идентичността са представени в трудовете на E. H. Erikson, J. Piaget, L. Steinberg и J. W. Santrock, а в българската психологическа литература – на Г. Енева, Р. Стаматов и Б. Минчев.

Особено внимание е отделено на емоционалното и социалното развитие през юношеството, на динамиката на самооценката и самосъзнанието и на значението на междуличностните отношения. Разгледана е ролята на социалната и семейната среда за формирането на ценностни ориентации, личностна идентичност и модели на поведение. В тази проблемна област са представени постановките на U. Bronfenbrenner, Л. Бърк, Б. Йорданова и Л. Кръстев.

Обобщаването на научните постановки показва, че развитието през юношеството се осъществява в резултат от сложното взаимодействие между биологични, психологически и социални фактори. В този процес семейната среда запазва водещата си роля в социализацията, изграждането на ценностната система и развитието на личностната идентичност. Аргументирано е разбирането, че индивидуалните различия в развитието на юношите са резултат от взаимодействието между личностните особености на индивида и социалния контекст, в който семейните отношения заемат съществено място.

1.3. Сиблингова конфигурация и индивидуални различия в развитието на юношите

Сиблинговата конфигурация е разгледана като значим фактор, свързан с индивидуалните различия в развитието на юношите. Анализирани са влиянието на семейната структура, реда на раждане и качеството на сиблинговите взаимоотношения върху личностовото развитие, социалната адаптация, самооценката и поведенческите стратегии в конфликтни ситуации. Теоретичните постановки относно реда на раждане и индивидуалните различия са представени чрез класическите идеи на A. Adler и тяхното развитие в съвременните изследвания на F. J. Sulloway.

На основата на съвременни български и международни изследвания са изведени основните механизми, чрез които взаимодействията между братя и сестри се свързват със социалното и емоционалното функциониране на юношите. Разгледани са ролята на социалното сравнение, идентификацията, подкрепата и съперничеството при формирането на личностните характеристики и социалната компетентност. В тази проблемна област са представени изследванията на J. Dunn, G. H. Brody и S. M. McHale, както и постановките на Ст. Мавродиев и Н. Ангелова относно значението на социалната и семейната среда за индивидуалните особености и развитието на личността.

Разгледаните теоретични и емпирични изследвания обосновават разбирането, че влиянието на реда на раждане и сиблинговата конфигурация следва да се разглежда в контекста на по-широка система от семейни взаимодействия, родителски практики и индивидуални особености на личността. В тази връзка е обоснована необходимостта от интегративен подход при изследването на индивидуалните различия в развитието на юношите, включително на предпочитаните стратегии за разрешаване на конфликти, разгледани през концептуалната рамка на Thomas & Kilmann.

Изводи от теоретичния анализ

Систематизирането на теоретичните и емпиричните постановки дава основание сиблинговата конфигурация да бъде разглеждана като значим фактор, свързан с личностното, социалното и емоционалното развитие през юношеската възраст. Нейното значение се проявява в контекста на сложното взаимодействие между структурните характеристики на семейството, качеството на вътресемейните отношения, родителските практики и индивидуалните особености на личността. Въпреки нарастващия научен интерес към проблематиката, взаимовръзките между сиблинговата конфигурация, личностните характеристики, социалната адаптация, самооценката и стиловете за разрешаване на конфликти при юноши остават недостатъчно изследвани. Това определя необходимостта от провеждането на настоящото емпирично изследване и очертава неговата теоретична и практико-приложна значимост.

ВТОРА ГЛАВА. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ДИЗАЙН

2.1. Обосновка на научното изследване

Обосновката на настоящото изследване произтича от необходимостта от по-задълбочено изясняване на ролята на сиблинговата конфигурация като фактор за личностното развитие през юношеската възраст. Въпреки нарастващия научен интерес към влиянието на семейната среда върху развитието на личността, взаимовръзките между особеностите на сиблинговата структура и индивидуалните различия при юношите остават сравнително недостатъчно изследвани. Това определя необходимостта от прилагане на комплексен изследователски подход, насочен към разкриване на механизмите, чрез които вътресемейните взаимодействия влияят върху личностовото развитие, социалната адаптация и поведението на юношите.

2.1.1. Значимост на изследването

Значимостта на настоящото изследване се определя от неговата теоретична, емпирична и практико-приложна насоченост. От теоретична гледна

точка то разширява съществуващите научни представи за ролята на сиблинговите отношения като съществен елемент на семейната среда и фактор за личностното развитие и социализацията на юношите. Емпиричната му значимост се изразява в генерирането на данни относно взаимовръзките между особеностите на сиблинговата конфигурация и ключови психологически характеристики в юношеска възраст. От практическа гледна точка резултатите могат да намерят приложение в психологическата практика, училищното консултиране и социалната работа при разработването на програми за подпомагане на социалната адаптация и личностното развитие на юношите.

2.1.2. Ползи за науката

Научната стойност на изследването се изразява в разширяване на съществуващите теоретични представи за влиянието на сиблинговата конфигурация върху личностното развитие през юношеската възраст. Получените емпирични резултати обогатяват научното познание относно взаимовръзките между семейната структура и индивидуалните особености на юношите и създават предпоставки за бъдещи изследвания в областта на психологията на развитието, семейната психология, педагогиката и социалната работа.

2.2. Цел на изследването

Целта на настоящето изследване е да се установи как различната сиблингова конфигурация обяснява индивидуалните особености и поведението на юношите, чрез изследване на личностните характеристики и стиловете на разрешаване на конфликти при юноши.

2.3. Задачи

2.3.1. Да се идентифицират и анализират личностните характеристики, свързани с поведенческите реакции на юношите в ситуации на междуличностен конфликт.

2.3.2. Да се изследват стиловете за разрешаване на конфликти и тяхната връзка с личностните характеристики на юношите.

2.3.3. Да се проучат особеностите на личностните профили и конфликтното поведение при юношите.

2.3.4. Да се установят статистически значимите зависимости между личностните характеристики и стиловете за разрешаване на конфликти при юношите.

2.3.5. Да се формулират практически насоки за развитие на уменията за разрешаване на конфликти, съобразени с личностните особености на юношите.

Формулираните задачи са насочени към постигането на поставената цел и проверката на изследователските хипотези. Те определят логиката и последователността на емпиричното изследване и създават методологична основа за анализ и интерпретация на получените резултати. Реализирането им създава условия за обективно изследване на взаимовръзките между личностните характеристики, стиловете за разрешаване на конфликти и особеностите на семейната среда в юношеска възраст.

2.4. Хипотези

2.4.1. Основна хипотеза: Личностните черти „Екстравертност“, „Невротизъм“ и „Отвореност към опита“, са характерни за първородните и единствени деца в семейството и се свързват положително с високи нива на конкуриращи се подходи в конфликтни ситуации, за разлика от личностните черти „Отстъпчивост“ и „Добросърдечност“, които са характерни за юноши със сиблинги и се свързват с високи нива на конструктивните стилове на разрешаване на конфликти.

2.4.2. Работни хипотези

2.4.2.1. Личностните черти „Отстъпчивост“ и „Добросърдечност“ са по-характерни за момичета сиблинги, за разлика от личностните черти „Екстравертност“, „Невротизъм“ и „Отвореност към опита“, които са по-характерни за момчета сиблинги.

2.4.2.2. Конструктивните стилове на решаване на конфликти са по-характерни за момичета сиблинги, за разлика от момчета сиблинги, за които е по-характерно да прилагат конкуриращи се подходи при разрешаване на конфликтни ситуации.

2.4.2.3. Личностните черти „Отстъпчивост“ и „Добросърдечност“ са по-характерни за сиблинги с малка възрастова разлика, за разлика от личностните черти „Екстравертност“, „Невротизъм“ и „Отвореност към опита“, които са по-характерни за сиблинги с голяма възрастова разлика.

2.4.2.4. Конструктивните стилове на решаване на конфликти са по-характерни за сиблинги с малка възрастова разлика, противно на сиблинги с голяма възрастова разлика, за които е по-характерно да прилагат конкуриращи се подходи при разрешаване на конфликтни ситуации.

2.4.2.5. Личностните черти „Отстъпчивост“ и „Добросърдечност“ са по-характерни за двусиблинговата конфигурация, за разлика от личностните черти „Екстравертност“, „Невротизъм“ и „Отвореност към опита“, които са по-характерни за единствените деца и тези от мултисиблингова конфигурация.

2.4.2.6. Конструктивните стилове на решаване на конфликти са по-характерни за двусиблинговата конфигурация, за разлика от единствените деца и

тези от мултисиблингова конфигурация, за които е по-характерно да прилагат конкуриращи се подходи при разрешаване на конфликтни ситуации.

2.5. Методически инструментариум

За реализиране на емпиричното изследване е приложен стандартизиран психодиагностичен инструментариум, включващ Петфакторния личностен въпросник на R. R. McCrae и P. T. Costa, Jr. (Голямата петорка), предназначен за оценка на основните личностни характеристики и Методиката за изследване на стилове за разрешаване на конфликти Thomas–Kilmann Conflict Mode Instrument (TKI) на K. W. Thomas & R. H. Kilmann. В изследването е използвана адаптираната версия на методиката, представена в диагностичния инструментариум на Р. Манчева (2017). Приложеният инструментариум осигурява възможност за изследване на взаимовръзките между личностните характеристики и предпочитаните стратегии за поведение в конфликтни ситуации при юношите.

2.6. Статистически методи за обработка на резултатите

Статистическата обработка на емпиричните данни е извършена чрез специализирания статистически пакет SPSS. За анализ на резултатите са приложени методи на описателната статистика и процедури за проверка на нормалността на разпределението, хомогенността на дисперсиите и мултиколинеарността.

За изследване на взаимовръзките между личностните характеристики и стиловете за разрешаване на конфликти е използван корелационен анализ на Pearson. За установяване на различията между изследваните групи са приложени еднофакторен и многомерен дисперсионен анализ (ANOVA и MANOVA), както и анализ на размера на ефекта (η^2). С цел установяване на предиктивната стойност на личностните характеристики по отношение на стиловете за разрешаване на конфликти е приложен множествен линеен регресионен анализ.

За анализ на сложните взаимовръзки между сиблинговата конфигурация, личностните характеристики и стиловете за разрешаване на конфликти е използвано структурно уравнително моделиране (SEM). При всички статистически анализи са използвани нива на статистическа значимост $p < .05$, $p < .01$ и $p < .001$.

2.7. Изследвани лица и характеристика на извадката

В емпиричното изследване са включени 348 юноши при предварително определена целева извадка от 400 участници. Необходимият обем на извадката е изчислен чрез статистически калкулатор (Sample Size Calculator, 2022) въз основа на данните за броя на учениците в гимназиален етап в България, предоставени от

Националния статистически институт. Подборът на участниците е осъществен на доброволен принцип.

Изследваните лица се различават по пол, сиблингова конфигурация, ред на раждане и възрастова дистанция между братята и сестрите, което позволява анализ на индивидуалните различия в зависимост от особеностите на семейната структура. Формираната извадка създава възможност за изследване на взаимовръзките между сиблинговата конфигурация, личностните характеристики и стиловете за разрешаване на конфликти в юношеска възраст, както и за провеждане на сравнителни анализи между отделните групи участници.

При провеждането на изследването са спазени основните етични принципи за информирано съгласие, право на отказ, анонимност, конфиденциалност и защита на личните данни в съответствие с действащата нормативна уредба и изискванията на Общия регламент за защита на данните (GDPR).

ТРЕТА ГЛАВА. АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА РЕЗУЛТАТИТЕ

3.1. Резултати от изследването на индивидуалните различия и връзката между реда на раждане, личностните черти и стиловете за разрешаване на конфликти

3.1.1. Проверка за различия между групите според реда на раждане по отношение на личностните черти.

Таблица № 12. Еднофакторен дисперсионен анализ установяващ различия между личностните черти и поредността на раждането

Черта	Група	M	SD	F(3,344)	p	η^2
Екстравертност	Единствено дете	4.18	0.62			
	Първородно дете	4.24	0.59			
	Второ дете	3.71	0.66	12.401	0.001	0.10
	Трето/последно дете	3.55	0.69			
Невротизъм	Единствено дете	3.91	0.73			
	Първородно дете	3.84	0.70			
	Второ дете	3.31	0.68	8.70	0.001	0.7
	Трето/последно дете	3.19	0.71			
Отвореност към опита	Единствено дете	4.30	0.58			
	Първородно дете	4.36	0.55			
	Второ дете	3.82	0.61	15.10	0.001	0.12
	Трето/последно дете	3.74	0.63			
Отстъпчивост	Единствено дете	3.18	0.61			
	Първородно дете	3.26	0.64			
	Второ дете	3.88	0.57	18.91	0.001	0.14
	Трето/последно дете	4.02	0.55			
Добросърдечност	Единствено дете	3.36	0.60			
	Първородно дете	3.41	0.58			
	Второ дете	4.01	0.56	20,29	0.001	0,15
	Трето/последно дете	4.15	0.52			

Еднофакторният дисперсионен анализ установява статистически значими различия между групите според реда на раждане по отношение на изследваните личностни характеристики. При екстравертността се установяват статистически значими различия, $F(3,344) = 12.40$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.10$, като по-високи стойности се наблюдават при първородните и единствените деца. При невротизма също се установяват значими различия, $F(3,344) = 8.70$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.07$, със сходна тенденция при първородните и единствените деца. По отношение на отвореността към опита се установяват статистически значими различия, $F(3,344) = 15.10$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.12$, като по-високи стойности отново се наблюдават при първородните и единствените деца.

При отстъпчивостта, $F(3,344) = 18.91$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.14$, и добросърдечността, $F(3,344) = 20.29$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.15$, се установява противоположна тенденция, като по-високи стойности се наблюдават при вторите и третите/последно родените деца.

Пост-хок анализът по метода на Tukey конкретизира различията между отделните групи. Първородните показват значимо по-високи нива на екстравертност, невротизъм и отвореност към опита спрямо вторите и третите/последно родените деца, а единствените деца – спрямо третите/последно родените. При отстъпчивостта и добросърдечността вторите и третите/последно родените деца показват значимо по-високи стойности спрямо първородните, като третите/последно родените се отличават с по-високи стойности и спрямо единствените деца.

Получените резултати показват, че екстравертността, невротизмът и отвореността към опита са по-изразени при първородните и единствените деца, докато отстъпчивостта и добросърдечността са по-изразени при вторите и третите/последно родените деца.

Фигура № 9. Разлики в личностните характеристики между групите.

Фигура № 9 визуализира различията в профила на личностните черти според реда на раждане. Единствените и първородните деца показват по-високи средни стойности на екстравертност, невротизъм и отвореност към опита, докато при вторите и третите/последно родените се наблюдават по-високи стойности на отстъпчивост и добросърдечност. Особено отчетлива е тенденцията към повишаване на добросърдечността при по-късните позиции в реда на раждане, която може да бъде разглеждана в контекста на по-интензивните сиблингови взаимодействия и свързания с тях опит в сътрудничеството и регулирането на междуличностните отношения. Натрупването на подобен социален опит може да се свърже с по-изразена чувствителност към преживяванията и потребностите на другите. Установената тенденция подчертава значението на позицията в сиблинговата конфигурация като контекст, свързан с индивидуалните различия в личностното функциониране на юношите.

3.1.2. Проверка за различия между групите по отношение на стиловете за разрешаване на конфликти.

Таблица № 13. Еднофакторен дисперсионен анализ установяващ различия между стиловете за разрешаване на конфликти и поредността на раждането

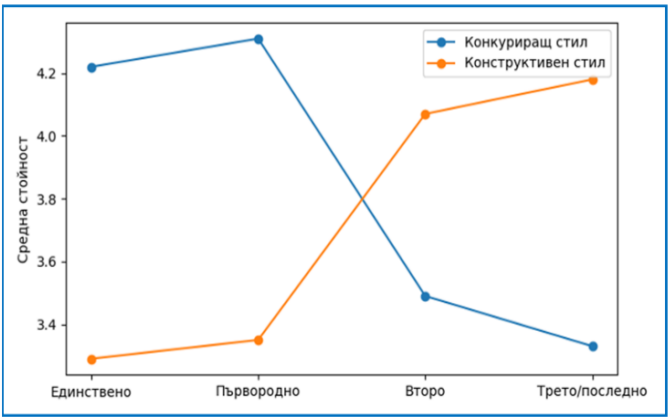
Черта	Група	M	SD	F(3,344)	p	η^2
Конкуриращ	Единствено дете	4.22	0.65	16.84	0.001	0.13
	Първородно дете	4.31	0.61			
	Второ дете	3.49	0.68			
	Трето/последно дете	3.33	0.72			
Конструктивен	Единствено дете	3.29	0.60	19.66	0.001	0.15
	Първородно дете	3.35	0.58			
	Второ дете	4.07	0.55			
	Трето/последно дете	4.18	0.53			

Еднофакторният дисперсионен анализ установява статистически значими различия между групите според реда на раждане по отношение на предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти. При конкуриращия и доминиращия стил се установяват различия, $F(3,344) = 16.84$, $p = 0.001$, $\eta^2 = 0.13$, като по-високи стойности се наблюдават при първородните и единствените деца. При конструктивния и кооперативния стил също се установяват различия,

$F(3,344) = 19.66$, $p = 0.001$, $\eta^2 = 0.15$, като по-високи стойности се наблюдават при вторите и третите/последно родените деца.

Пост-хок анализът на Tukey показва по-високи нива на конкуриращ и доминиращ стил при първородните спрямо вторите и третите/последно родените деца, както и при единствените спрямо третите/последно родените. При конструктивния и кооперативния стил вторите и третите/последно родените деца показват по-високи стойности спрямо първородните, а третите/последно родените – и спрямо единствените деца.

Получените резултати показват, че конкуриращият и доминиращият стил е по-изразен при първородните и единствените деца, докато конструктивният и кооперативният стил е по-изразен при вторите и третите/последно родените деца.

Фигура № 10. Разлики в стиловете за разрешаване на конфликти между групите.

Фигура № 10 визуализира различията в предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти според реда на раждане. Единствените и първородните деца показват по-високи средни стойности на конкуриращия стил, докато при вторите и третите/последно родените се наблюдават по-високи стойности на конструктивния стил. Очертаната тенденция може да бъде разглеждана в контекста на по-интензивните сиблингови взаимодействия при по-късно родените деца и свързания с тях опит в сътрудничеството, компромиса и съобразяването с другите. Подобна интерпретация насочва вниманието към възможното значение на ежедневното общуване между сиблингите за формирането и утвърждаването на предпочитани модели на поведение в конфликтни ситуации. В този смисъл по-високите равнища на конструктивен стил се свързват и с установените по-високи равнища на отстъпчивост и добросърдечност при вторите и третите/последно родените деца.

3.1.3. Построяване на структурен модел, доказващ, че редът на раждане влияе върху конфликтното поведение чрез медиаторната роля на личностните черти.

За да се провери дали личностните черти са свързани със специфичните конфликтни стилове, следва да бъде приложен Pearson корелационен анализ.

Таблица № 14. Корелационна матрица

Променлива	Конкуриращ стил	Конструктивен стил
Екстравертност	r = 0.41***	r = -0.18*
Невротизъм	r = 0.36***	r = -0.29**
Отвореност към опита	r = 0.33**	r = -0.11
Отстъпчивост	r = -0.39***	r = 0.47***
Добросърдечност	r = -0.44***	r = 0.53***

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

Получените резултати очертават два различаващи се личностно-поведенчески профила. Конкуриращият стил е в положителна корелация с екстравертността ($r = 0.41$, $p < 0.001$), невротизма ($r = 0.36$, $p < 0.001$) и отвореността към опита ($r = 0.33$, $p < 0.01$), докато с отстъпчивостта ($r = –0.39$, $p < 0.001$) и добросърдечността ($r = –0.44$, $p < 0.001$) се установяват отрицателни връзки.

При конструктивния стил се наблюдава противоположна тенденция. Той е положително свързан с отстъпчивостта ($r = 0.47$, $p < 0.001$) и добросърдечността ($r = 0.53$, $p < 0.001$) и отрицателно – с екстравертността ($r = –0.18$, $p < 0.05$) и невротизма ($r = –0.29$, $p < 0.01$). При отвореността към опита не се установява статистически значима връзка с конструктивния стил ($r = –0.11$, $p > 0.05$).

Получената корелационна матрица очертава профил, характеризиращ се с екстравертност, невротизъм и отвореност към опита, свързан с предпочитание към конкуриращия стил, и профил, основан върху отстъпчивост и добросърдечност, свързан с конструктивния стил. Най-силната положителна връзка се установява между добросърдечността и конструктивния стил ($r = 0.53$, $p < 0.001$).

Таблица № 15. Множествена регресия и предикция на конфликтните стилове и личностните черти

Конкуриращ стил		Конструктивен стил	
Предиктор	β	Предиктор	β
Екстравертност	0.29***	Екстравертност	-0.09
Невротизъм	0.24***	Невротизъм	-0.21**
Отвореност към опита	0.18**	Отвореност към опита	0.05
Отстъпчивост	-0.22***	Отстъпчивост	0.34***
Добросърдечност	-0.31***	Добросърдечност	0.39***

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

Множественият регресионен анализ показва, че личностните характеристики имат значим предиктивен принос по отношение на предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти. Моделът за конкуриращия стил е статистически значим ($R^2 \approx 0.38$, $F(5,342) = 41.20$, $p < 0.001$), като най-силен положителен предиктор е екстравертността ($\beta = 0.29$, $p < 0.001$), следвана от невротизма ($\beta = 0.24$, $p < 0.001$) и отвореността към опита ($\beta = 0.18$, $p < 0.01$). Отстъпчивостта ($\beta = –0.22$, $p < 0.001$) и добросърдечността ($\beta = –0.31$, $p < 0.001$) се проявяват като отрицателни предиктори на конкуриращия стил.

При конструктивния и кооперативния стил регресионният модел също е статистически значим ($R^2 \approx 0.42$, $F(5,342) = 49.50$, $p < 0.001$). Най-силни положителни предиктори са добросърдечността ($\beta = 0.39$, $p < 0.001$) и отстъпчивостта ($\beta = 0.34$, $p < 0.001$), докато невротизмът е значим отрицателен предиктор ($\beta = –0.21$, $p < 0.01$). Екстравертността ($\beta = –0.09$, $p > 0.05$) и отвореността към опита ($\beta = 0.05$, $p > 0.05$) не показват статистически значим независим принос към конструктивния стил.

Получените резултати показват различен предиктивен профил на двата стила за разрешаване на конфликти. Екстравертността, невротизмът и отвореността към опита са положителни предиктори на конкуриращия стил, докато добросърдечността и отстъпчивостта имат най-съществен положителен предиктивен принос по отношение на конструктивния и кооперативния стил. Тези зависимости очертават различни модели на конфликтно поведение в юношеска възраст.

3.1.4. Медиаторни ефекти на реда на раждане върху личностните черти

Таблица № 16. Директни ефекти на реда на раждане върху личностните черти

Път	β
Първородно/единствено → Екстравертност	0.32
Първородно/единствено → Невротизъм	0.26
Първородно/единствено → Отвореност към опита	0.29
Второ/трето → Отстъпчивост	0.35
Второ/трето → Добросърдечност	0.38

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

Анализът показва положителни директни ефекти на принадлежността към групата на първородните и единствените деца върху екстравертността (β = 0.32, p < 0.001), невротизма (β = 0.26, p < 0.001) и отвореността към опита (β = 0.29, p < 0.001). Получените резултати показват, че първата или единствената позиция в семейната структура е свързана с по-високи равнища на тези личностни характеристики.

При вторите и третите деца се установяват положителни директни ефекти върху отстъпчивостта (β = 0.35, p < 0.001) и добросърдечността (β = 0.38, p < 0.001). Това показва връзка между по-късната позиция в реда на раждане и по-високите равнища на отстъпчивост и добросърдечност. По-високият коефициент при добросърдечността показва по-силно изразен директен ефект спрямо отстъпчивостта. Установените ефекти допълват различията в личностния профил според реда на раждане.

Таблица № 17. Директни ефекти на личностните черти личност върху стилове на конфликт

Път	β
Екстравертност → Конкуриращ стил	0.31
Невротизъм → Конкуриращ стил	0.24
Добросърдечност → Конструктивен стил	0.41
Отстъпчивост → Конструктивен стил	0.37

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

Структурният модел показва, че личностните черти изпълняват медиаторна роля във връзката между реда на раждане и предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти. Екстравертността ($\beta = 0.31$, $p < 0.001$) и невротизмът ($\beta = 0.24$, $p < 0.001$) имат положителни директни ефекти върху конкуриращия стил.

Добросърдечността ($\beta = 0.41$, $p < 0.001$) и отстъпчивостта ($\beta = 0.37$, $p < 0.001$) показват положителни директни ефекти върху конструктивния стил, което подкрепя връзката на тези личностни характеристики с предпочитанието към конструктивни и кооперативни стратегии за разрешаване на конфликти.

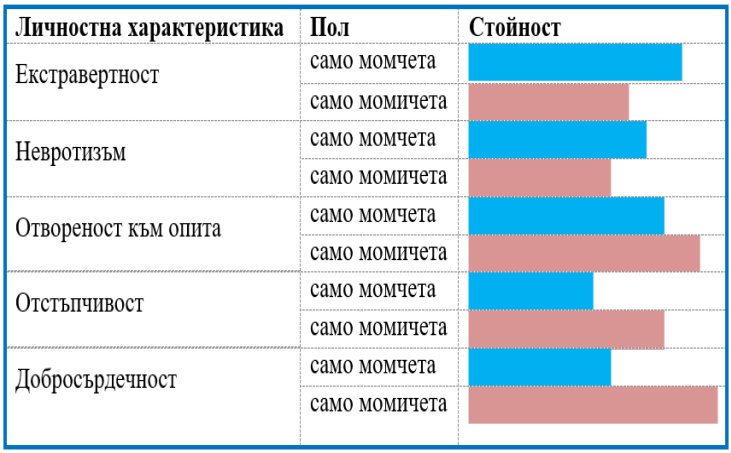
Качеството на структурния модел е проследено чрез основните индекси за напасване, позволяващи преценка на съответствието между теоретично конструирания модел и емпиричните данни. Установеното добро съответствие подкрепя статистическата и теоретичната адекватност на модела и медиаторната роля на личностните характеристики във взаимовръзката между реда на раждане и предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти.

Получените резултати подкрепят основната изследователска хипотеза, според която личностните черти „Екстравертност“, „Невротизъм“ и „Отвореност към опита“ са по-характерни за първородните и единствените деца и се свързват положително с предпочитанието към конкуриращ и доминиращ стил в конфликтни ситуации. За разлика от тях, личностните черти „Отстъпчивост“ и „Добросърдечност“ са по-характерни за вторите и третите/последно родените деца и се свързват с предпочитанието към конструктивен и кооперативен стил на разрешаване на конфликти.

Получените резултати подкрепят основната изследователска хипотеза, според която личностните черти „Екстравертност“, „Невротизъм“ и „Отвореност към опита“ са по-характерни за първородните и единствените деца в семейството и се свързват положително с предпочитанието към конкуриращ стил в конфликтни ситуации. За разлика от тях, личностните черти „Отстъпчивост“ и „Добросърдечност“ са по-характерни за юношите със сиблинги и се свързват с предпочитанието към конструктивен и кооперативен стил на разрешаване на конфликти.

3.2. Резултати от изследването на полови различия при сиблингите, в контекста на личностните черти

В изследването са включени N = 174 юноши със сиблинги от същия пол, от които N = 90 момичета и N = 84 момчета. Сравнително балансираното разпределение на участниците създава подходящи методологични предпоставки за сравнителен анализ на различията в личностните характеристики между двете групи.

Графика № 5. Визуализация на двуполюсния личностен профил между сиблингите само момичета и сиблингите само момчета

Данните от Графика № 5 показват, че момчетата със сиблинги момчета се характеризират с по-високи нива на екстравертност, невротизъм и отвореност към опита, докато при момичетата със сиблинги момичета се наблюдават по-високи равнища на отстъпчивост и добросърдечност. Очертават се два различаващи се личностни профила при изследваните групи.

3.2.1. Проверка на статистическите предпоставки

Преди провеждането на основните статистически анализи беше извършена проверка на предпоставките за приложение на параметрични методи. Нормалността на разпределенията беше оценена чрез теста на Shapiro–Wilk, като за всички изследвани променливи бяха установени статистически незначими стойности ($p > 0.05$), а коефициентите на асиметрия (Skewness) и ексцес (Kurtosis) се намират в границите ±1. Това потвърждава отсъствието на съществени отклонения от нормалното разпределение.

Хомогенността на дисперсиите беше проверена чрез теста на Levene, като за всички зависими променливи бяха установени статистически незначими стойности ($p > 0.05$), което потвърждава изпълнението на предпоставката за хомогенност на дисперсиите.

Проверката за мултиколинеарност показа, че корелационните коефициенти между изследваните личностни характеристики остават под критичната граница $r \geq 0.80$, като най-висока положителна връзка се наблюдава между отстъпчивостта и добросърдечността ($r = 0.58$, $p < 0.001$). Всички стойности на Tolerance са над критичната граница от 0.20, а стойностите на VIF – под праговата стойност от 5.00, като най-висока стойност е отчетена при

добросърдечността (VIF = 1.64). Тези показатели потвърждават отсъствието на проблематична мултиколинеарност и подкрепят приложимостта на последващите многомерни и регресионни анализи.

3.2.2. Многомерен дисперсионен анализ (MANOVA)

След установяване на изпълнението на статистическите предпоставки беше проведен многомерен дисперсионен анализ (MANOVA) за проверка на различията в личностните характеристики между момичетата и момчетата със сиблинги от същия пол.

Таблица № 23. Многомерен ефект на пола върху личностните характеристики

Показател	Стойност
Wilks' Lambda (Λ)	0.79
F(5,168)	8.94***
p	< 0.001
η^2	0.21

Многомерният дисперсионен анализ установява статистически значим ефект на пола върху съвкупността от личностните характеристики при юношите със сиблинги от същия пол (Wilks' $\Lambda = 0.79$, $F(5,168) = 8.94$, $p < 0.001$). Размерът на ефекта ($\eta^2 = 0.21$) е силен, което показва съществени различия в цялостния личностен профил между изследваните групи.

3.2.3. Еднофакторни ANOVA анализи за доказване на първата работна хипотеза

За установяване на различията между момичетата и момчетата със сиблинги от същия пол по отделните личностни характеристики бяха проведени еднофакторни дисперсионни анализи (ANOVA). Приложението на този статистически метод позволява последователно сравнение на изследваните групи по включените в анализа личностни характеристики и по-прецизно установяване

на различията между тях. Анализите конкретизират резултатите от MANOVA, като установяват различията по всяка личностна характеристика поотделно.

Таблица № 24. Полови различия при сиблингите, в контекста на личностните черти

Личностна характеристика	Пол на сиблингите	M	SD	F (1,172)	p	η^2
Екстравертност	само момичета	3.68	0.61	22.40	<0.001	0.12
	само момчета	4.12	0.58			
Невротизъм	само момичета	3.21	0.66	18.60	<0.001	0.10
	само момчета	3.74	0.69			
Отвореност към опита	само момичета	3.79	0.59	16.90	<0.001	0.09
	само момчета	4.18	0.56			
Отстъпчивост	само момичета	4.14	0.54	31.70	<0.001	0.16
	само момчета	3.51	0.62			
Добросърдечност	само момичета	4.26	0.50	36.90	<0.001	0.18
	само момчета	3.63	0.57			

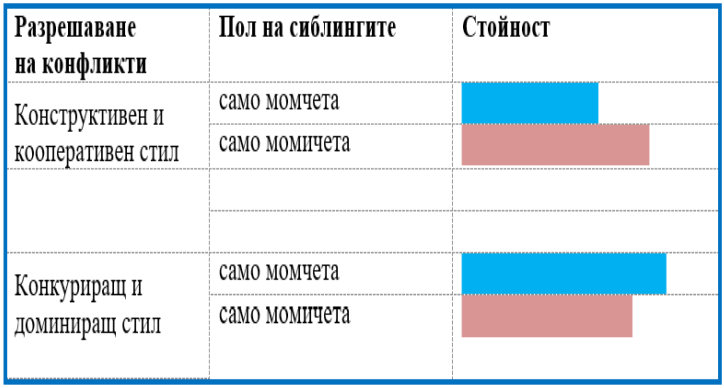
Еднофакторният дисперсионен анализ установява статистически значими полови различия по всички изследвани личностни характеристики. Момчетата със сиблинги момчета показват по-високи нива на екстравертност ($M = 4.12$, $F(1,172) = 22.40$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.12$), невротизъм ($M = 3.74$, $F(1,172) = 18.60$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.10$) и отвореност към опита ($M = 4.18$, $F(1,172) = 16.90$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.09$) в сравнение с момичетата.

При момичетата със сиблинги момичета се установяват по-високи нива на отстъпчивост ($M = 4.14$, $F(1,172) = 31.70$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.16$) и добросърдечност ($M = 4.26$, $F(1,172) = 36.90$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.18$) в сравнение с момчетата. Установените различия очертават специфични личностни профили при двете изследвани групи.

Данните убедително подкрепят първата работна хипотеза, според която личностните черти „Отстъпчивост“ и „Добросърдечност“ са по-характерни за момичетата със сиблинги, докато „Екстравертност“, „Невротизъм“ и „Отвореност към опита“ са по-характерни за момчетата със сиблинги.

3.3. Резултати от изследването на половите различия при сиблингите, в контекста на стиловете на разрешаване на конфликти

В изследването са включени N = 174 юноши със сиблинги от същия пол, от които N = 90 момичета и N = 84 момчета. Сравнително балансираното разпределение на участниците създава подходящи методологични предпоставки за сравнителен анализ на различията в стиловете за разрешаване на конфликти между двете групи.

Графика № 6. Визуализация на двуполюсния стил на разрешаване на конфликти между сиблингите само момичета и сиблингите само момчета

Данните от Графика № 6 показват различия между двата пола по отношение на стиловете за разрешаване на конфликти. Момичетата със сиблинги момичета се характеризират с по-високи равнища на конструктивен и кооперативен стил, свързан с ориентация към сътрудничество, компромис и поддържане на междуличностната хармония. За разлика от тях, момчетата със сиблинги момчета показват по-високи нива на конкуриращ и доминиращ стил, свързан с асертивност, отстояване на собствената позиция и доминиране в конфликтни ситуации.

3.3.1. Проверка на статистическите предпоставки

Преди провеждането на основните статистически анализи беше извършена проверка на предпоставките за приложение на параметрични методи. Проверени бяха нормалността на разпределенията, хомогенността на дисперсиите и отсъствието на мултиколинеарност между зависимите променливи.

Нормалността на разпределенията беше оценена чрез теста на Shapiro–Wilk, като за всички изследвани променливи бяха установени статистически

незначими стойности ($p > 0.05$), а коефициентите на асиметрия (Skewness) и ексцес (Kurtosis) се намират в границите ±1. Това потвърждава отсъствието на съществени отклонения от нормалното разпределение.

Хомогенността на дисперсиите беше проверена чрез теста на Levene, като за всички зависими променливи бяха установени статистически незначими стойности ($p > 0.05$), което потвърждава изпълнението на предпоставката за хомогенност на дисперсиите. Установените показатели показват сравнително равномерна вариация в сравняваните групи и обосновават приложимостта на последващите дисперсионни анализи.

Проверката за мултиколинеарност показа умерена отрицателна корелация между конструктивния и кооперативния стил и конкуриращия и доминиращия стил ($r = -0.52$, $p = 0.001$), която остава под критичната граница $r \geq 0.80$. Установената зависимост показва, че по-високите нива на конструктивно и кооперативно поведение са свързани с по-ниски нива на конкуриращо и доминиращо поведение, без да се достига степен на взаимовръзка, предполагаща проблематична мултиколинеарност. Стойностите на Tolerance (0.73) и VIF (1.37) също са в допустимите граници и потвърждават изпълнението на предпоставката за отсъствие на проблематична мултиколинеарност.

3.3.2. Многомерен дисперсионен анализ (MANOVA)

За установяване на общия ефект на пола върху стиловете за разрешаване на конфликти беше проведен многомерен дисперсионен анализ (MANOVA). Основните показатели за оценка на многомерния ефект са представени в Таблица № 28.

Таблица № 28. Многомерен ефект на пола върху стиловете за разрешаване на конфликти

Показател	Стойност
Wilks' Lambda (Λ)	0.74
F(2,171)	29.86***
p	< 0.001
η^2	0.26

Многомерният дисперсионен анализ установява статистически значим ефект на пола върху съвкупността от стиловете за разрешаване на конфликти при

юношите със сиблинги от същия пол (Wilks' $\Lambda = 0.74$, $F(2,171) = 29.86$, $p < 0.001$). Размерът на ефекта ($\eta^2 = 0.26$) е силен, което показва съществени различия в общата конфигурация на стиловете за разрешаване на конфликти между изследваните групи. Половата принадлежност се очертава като значим фактор, свързан както с отделните стилове на поведение, така и с общата структура на стратегиите за разрешаване на конфликти в юношеска възраст.

3.3.3. Еднофакторни ANOVA анализи за доказване на втората работна хипотеза

За установяване на различията между момичетата и момчетата със сиблинги от същия пол по отношение на стиловете за разрешаване на конфликти бяха проведени еднофакторни дисперсионни анализи (ANOVA). Анализът позволява да се оцени статистическата значимост и големината на установените различия между двете групи, както и да се проследи спецификата на предпочитаните стратегии за поведение в конфликтни ситуации в зависимост от половата принадлежност на изследваните юноши.

Таблица № 29. Полови различия при сиблингите, в контекста на стиловете за разрешаване на конфликти

Разрешаване на конфликти	Пол на сиблингите	M	SD	F (1,172)	p	η^2
Конструктивен и кооперативен стил	само момичета	4.19	0.53	39.80	<0.001	0.19
	само момчета	3.48	0.61			
Конкуриращ и доминиращ стил	само момичета	3.37	0.67	42.61	<0.001	0.21
	само момчета	4.21	0.64			

Еднофакторният дисперсионен анализ установява статистически значими различия между момичетата и момчетата със сиблинги от същия пол по отношение на конструктивния и кооперативния стил, $F(1,172) = 39.80$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.19$. Момичетата със сиблинги момичета ($M = 4.19$, $SD = 0.53$) показват по-високи нива на конструктивно и кооперативно поведение в сравнение с момчетата със сиблинги момчета ($M = 3.48$, $SD = 0.61$), като установеният размер на ефекта е силен.

Статистически значими различия се установяват и при конкуриращия и доминиращия стил, $F(1,172) = 42.61$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.21$. Момчетата със сиблинги момчета ($M = 4.21$, $SD = 0.64$) показват по-високи нива на конкуриращо и

доминиращо поведение в сравнение с момичетата със сиблинги момичета (M = 3.37, SD = 0.67), като и тук размерът на ефекта е силен.

Установените различия очертават предпочитание към конструктивен и кооперативен стил при момичетата със сиблинги от същия пол и към конкуриращ и доминиращ стил при момчетата със сиблинги от същия пол.

Получените резултати убедително подкрепят втората работна хипотеза, според която конструктивният и кооперативният стил на разрешаване на конфликти е по-характерен за момичетата със сиблинги от същия пол, докато конкуриращият и доминиращият стил е по-характерен за момчетата със сиблинги от същия пол.

3.4. Резултати от изследването на възрастовата разлика между сиблингите, в контекста на личностните черти

В проучването участват общо N = 276 юноши, разпределени в три групи според възрастовата дистанция между сиблингите: до 3 години – малка разлика (N = 98); до 5 години – средна разлика (N = 94); над 6 години – голяма разлика (N = 84). Сравнително балансираното разпределение на участниците създава подходящи методологични предпоставки за сравнителен анализ на различията в личностните характеристики между сиблингите с различна възрастова дистанция.

Личностна характеристика	Възрастова разлика	Стойност
Екстравертност	до 3 години / малка разлика	
	до 5 години / средна разлика	
	над 6 години / голяма разлика	
Невротизъм	до 3 години / малка разлика	
	до 5 години / средна разлика	
	над 6 години / голяма разлика	
Отвореност към опита	до 3 години / малка разлика	
	до 5 години / средна разлика	
	над 6 години / голяма разлика	
Отстъпчивост	до 3 години / малка разлика	
	до 5 години / средна разлика	
	над 6 години / голяма разлика	
Добросърдечност	до 3 години / малка разлика	
	до 5 години / средна разлика	
	над 6 години / голяма разлика	

Графика № 7. Визуализация на възрастовата разлика между сиблингите, в контекста на личностните черти

Графика № 7 визуализира различията между сиблингите в зависимост от възрастовата дистанция помежду им. Най-високи равнища на екстравертност, невротизъм и отвореност към опита се наблюдават при сиблингите с голяма възрастова разлика, докато при сиблингите с малка възрастова разлика се наблюдават по-високи равнища на отстъпчивост и добросърдечност.

3.4.1. Проверка на статистическите предпоставки

Преди провеждането на основните статистически анализи беше извършена проверка на предпоставките за приложение на параметрични методи. Проверени бяха нормалността на разпределенията, хомогенността на дисперсиите и отсъствието на мултиколинеарност между изследваните личностни характеристики.

Нормалността на разпределенията беше оценена чрез теста на Shapiro–Wilk, като за всички изследвани променливи бяха установени статистически незначими стойности ($p > 0.05$), а коефициентите на асиметрия (Skewness) и ексцес (Kurtosis) се намират в границите ±1. Това потвърждава отсъствието на съществени отклонения от нормалното разпределение.

Хомогенността на дисперсиите беше проверена чрез теста на Levene, като за всички зависими променливи бяха установени статистически незначими стойности ($p > 0.05$), което потвърждава изпълнението на предпоставката за хомогенност на дисперсиите. Установените показатели показват сравнително равномерна вариация в сравняваните групи и обосновават приложимостта на последващите дисперсионни анализи.

Проверката за мултиколинеарност показа, че корелационните коефициенти между изследваните личностни характеристики остават под критичната граница $r \geq 0.80$, като най-силна положителна връзка се наблюдава между отстъпчивостта и добросърдечността ($r = 0.57$, $p < 0.001$). Останалите корелационни зависимости също се характеризират с ниска до умерена сила, което не предполага наличие на проблематично високи взаимовръзки между изследваните променливи. Всички стойности на Tolerance са над критичната граница от 0.20, а стойностите на VIF – под праговата стойност от 5.00, като най-висока стойност е отчетена при добросърдечността (VIF = 1.69).

Това допълнително подкрепя надеждността на приложената аналитична процедура. Така се създават необходимите статистически предпоставки за коректна интерпретация на резултатите. В съвкупност тези показатели потвърждават отсъствието на проблематична мултиколинеарност между изследваните личностни характеристики и подкрепят приложимостта на последващите многомерни анализи.

3.4.2. Многомерен дисперсионен анализ (MANOVA)

За установяване на общия ефект на възрастовата разлика между сиблингите върху съвкупността от личностните характеристики беше проведен многомерен дисперсионен анализ (MANOVA).

Таблица № 34. Многомерен ефект на възрастовата разлика между сиблингите върху личностните характеристики

Показател	Стойност
Wilks' Lambda (Λ)	0.71
F(10,538)	10.84***
p	< 0.001
η^2	0.17

Многомерният дисперсионен анализ установява статистически значим ефект на възрастовата разлика между сиблингите върху съвкупността от личностните характеристики (Wilks' $\Lambda = 0.71$, $F(10,538) = 10.84$, $p < 0.001$). Полученият резултат показва, че между групите, формирани според възрастовата дистанция между сиблингите, се наблюдават съществени различия в общата конфигурация на изследваните личностни характеристики.

Размерът на ефекта ($\eta^2 = 0.17$) е силен, което подчертава значимостта на установените различия между сравняваните групи. Възрастовата дистанция между сиблингите се очертава като значим фактор, свързан с различията в цялостния личностен профил на изследваните юноши.

3.4.3. Еднофакторни ANOVA анализи за доказване на третата работна хипотеза

За установяване на различията в личностните характеристики между групите, формирани според възрастовата дистанция между сиблингите, бяха проведени еднофакторни дисперсионни анализи (ANOVA) с цел идентифициране на статистически значимите различия по отделните личностни характеристики.

Таблица № 35. Възрастова различия при сиблингите, в контекста на личностните черти

Личностна характеристика	Възрастова разлика	M	SD	F (2,273)	p	η^2
Екстравертност	до 3 години / малка разлика	3.58	0.61	18.90	<0.001	0.12
	до 5 години / средна разлика	3.86	0.63			
	над 6 години / голяма разлика	4.21	0.59			
Невротизъм	до 3 години / малка разлика	3.18	0.65	16.40	<0.001	0.11
	до 5 години / средна разлика	3.47	0.68			
	над 6 години / голяма разлика	3.88	0.71			
Отвореност към опита	до 3 години / малка разлика	3.71	0.57	20.70	<0.001	0.13
	до 5 години / средна разлика	3.96	0.61			
	над 6 години / голяма разлика	4.29	0.56			
Отстъпчивост	до 3 години / малка разлика	4.18	0.54	24.10	<0.001	0.15
	до 5 години / средна разлика	3.76	0.59			
	над 6 години / голяма разлика	3.29	0.63			
Добросърдечност	до 3 години / малка разлика	4.24	0.51	27.80	<0.001	0.17
	до 5 години / средна разлика	3.82	0.56			
	над 6 години / голяма разлика	3.37	0.61			

Еднофакторните дисперсионни анализи установяват статистически значими различия между групите с различна възрастова дистанция между сиблингите по отношение на всички изследвани личностни характеристики ($p < 0.001$). При екстравертността е установен статистически значим ефект, $F(2,273) = 18.90$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.12$. Най-високи стойности се наблюдават при юношите с голяма възрастова разлика ($M = 4.21$, $SD = 0.59$), а най-ниски – при тези с малка възрастова разлика ($M = 3.58$, $SD = 0.61$).

Статистически значими различия се установяват и при невротизма, $F(2,273) = 16.40$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.11$, като най-високи стойности са отчетени при голяма ($M = 3.88$, $SD = 0.71$), а най-ниски – при малка възрастова разлика ($M = 3.18$, $SD = 0.65$). Сходна тенденция се наблюдава при отвореността към опита, $F(2,273) = 20.70$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.13$, при която най-високи стойности се установяват при голяма ($M = 4.29$, $SD = 0.56$), а най-ниски – при малка възрастова дистанция ($M = 3.71$, $SD = 0.57$).

Обратна тенденция се наблюдава при отстъпчивостта, $F(2,273) = 24.10$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.15$, като най-високи стойности са установени при малка ($M = 4.18$, $SD = 0.54$), а най-ниски – при голяма възрастова разлика ($M = 3.29$, $SD = 0.63$). Най-силен размер на ефекта се установява при добросърдечността, $F(2,273) = 27.80$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.17$, при която най-високи стойности се наблюдават при

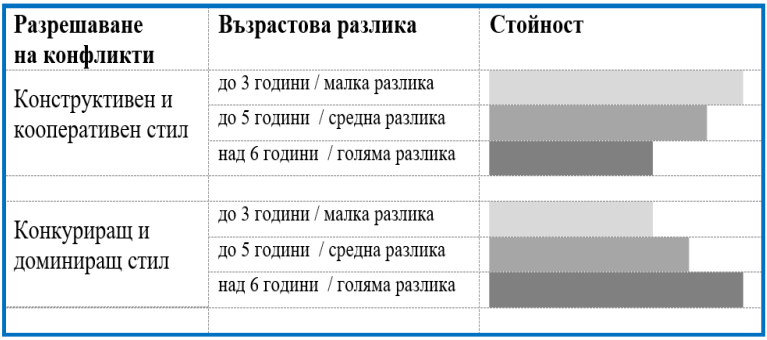
малка (M = 4.24, SD = 0.51), а най-ниски – при голяма възрастова дистанция (M = 3.37, SD = 0.61).

Пост-хок анализът на Tukey показва, че основните различия при екстравертността, невротизма и отвореността към опита се проявяват между групите с голяма и малка възрастова дистанция, като статистически значими различия се установяват и между отделни съседни групи. При отстъпчивостта и добросърдечността различията се открояват основно между групата с малка възрастова дистанция и останалите сравнявани групи.

Резултатите от дисперсионния анализ убедително потвърждават третата работна хипотеза, с според която личностните черти „Отстъпчивост“ и „Добросърдечност“ са по-характерни за сиблинги с малка възрастова разлика, за разлика от личностните черти „Екстравертност“ „Невротизъм“ и „Отвореност към опита“, които са по-характерни за сиблинги с голяма възрастова разлика.

3.5. Резултати от изследването на възрастовата разлика между сиблингите, в контекста на стиловете на разрешаване на конфликти

В изследването са включени общо N = 276 юноши, разпределени в три групи според възрастовата дистанция между сиблингите: до 3 години – малка разлика (N = 98); до 5 години – средна разлика (N = 94); над 6 години – голяма разлика (N = 84). Разпределението на участниците в трите групи е сравнително балансирано, което създава подходящи методологични предпоставки за прилагането на параметрични статистически процедури и за сравнителен анализ между изследваните групи. Подобна структура на извадката позволява по-прецизно проследяване на различията в предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти при сиблингите с различна възрастова дистанция.

Графика № 8. Визуализация на двуполюсния стил на разрешаване на конфликти между сиблингите с различия във възрастовата разлика

Графика № 8 визуализира различията в стиловете за разрешаване на конфликти при сиблингите с различна възрастова дистанция. При сиблингите с малка възрастова разлика се наблюдават по-високи равнища на конструктивен и кооперативен стил, докато при сиблингите с голяма възрастова разлика се очертават по-високи равнища на конкуриращ и доминиращ стил.

3.5.1. Проверка на статистическите предпоставки

Преди провеждането на основните статистически анализи беше извършена проверка на предпоставките за приложение на параметрични методи. Проверени бяха нормалността на разпределенията, хомогенността на дисперсиите и отсъствието на мултиколинеарност между изследваните стилове за разрешаване на конфликти**.**

Нормалността на разпределението на всяка зависима променлива беше оценена посредством теста на Shapiro–Wilk, който е подходящ за оценка на нормалността, особено при малки и средни по обем извадки. Получените резултати не показаха статистически значими отклонения от нормалното разпределение ($p > 0,05$ за всички променливи), поради което нулевата хипотеза за нормалност не беше отхвърлена.

Хомогенността на дисперсиите беше проверена чрез теста на Levene. Резултатите не показаха статистически значими различия в дисперсиите между изследваните групи ($p > 0,05$ за всички променливи), поради което нулевата хипотеза за равенство на дисперсиите не беше отхвърлена. По този начин не бяха установени статистически значими отклонения от предпоставката за хомогенност на дисперсиите.

Проверката за мултиколинеарност показа умерена отрицателна корелация между конструктивния и кооперативния стил и конкуриращия и доминиращия стил ($r = -0.56$, $p < 0.001$), която остава под критичната граница $r \geq 0.80$. Установената зависимост показва, че по-високите равнища на конструктивно и кооперативно поведение са свързани с по-ниски равнища на конкуриращо и доминиращо поведение, без да се достига степен на взаимовръзка, предполагаща проблематична мултиколинеарност. Стойността на Tolerance (0.69) е над критичната граница от 0.20, а стойността на VIF (1.44) – под праговата стойност от 5.00. Това допълнително подкрепя статистическата обоснованост на избрания аналитичен подход. Тези резултати създават предпоставки за надеждна оценка на взаимовръзките между изследваните променливи. В съвкупност тези показатели потвърждават отсъствието на проблематична мултиколинеарност и подкрепят приложимостта на последващите многомерни анализи.

3.5.2. Многомерен дисперсионен анализ (MANOVA)

За установяване на общия ефект на възрастовата разлика между сиблингите върху съвкупността от стиловете за разрешаване на конфликти беше проведен многомерен дисперсионен анализ (MANOVA).

Таблица № 39. Многомерен ефект на възрастовата разлика между сиблингите върху стиловете за разрешаване на конфликти

Показател	Стойност
Wilks' Lambda (Λ)	0.69
F(4,544)	14.82***
p	< 0.001
η^2	0.18

Многомерният дисперсионен анализ установява статистически значим ефект на възрастовата разлика между сиблингите върху съвкупността от стиловете за разрешаване на конфликти (Wilks' $\Lambda = 0.69$, $F(4,544) = 14.82$, $p < 0.001$). Полученият резултат показва, че между групите, формирани според възрастовата дистанция между сиблингите, се наблюдават съществени различия в общата конфигурация на предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти.

Размерът на ефекта ($\eta^2 = 0.18$) е силен, което подчертава значимостта на установените различия между сравняваните групи. Възрастовата дистанция между сиблингите се очертава като значим фактор, свързан с различията в предпочитаните стратегии за разрешаване на конфликти при изследваните юноши.

3.5.3. Еднофакторни ANOVA анализи за доказване на четвъртата работна хипотеза

За установяване на различията в предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти между групите, формирани според възрастовата дистанция между сиблингите, бяха проведени еднофакторни дисперсионни анализи (ANOVA). Този подход позволява по-прецизно разграничаване на различията по всеки от изследваните стилове.

Таблица № 40. Възрастови различия между сиблингите, в контекста на стиловете за разрешаване на конфликти

Разрешаване на конфликти	Възрастова разлика	M	SD	F (2,273)	p	η^2
Конструктивен и кооперативен стил	до 3 години / малка разлика	4.26	0.52	29.60	<0.001	0.18
	до 5 години / средна разлика	3.88	0.57			
	над 6 години / голяма разлика	3.31	0.64			
Конкуриращ и доминиращ стил	до 3 години / малка разлика	3.24	0.61	31.80	<0.001	0.19
	до 5 години / средна разлика	3.76	0.66			
	над 6 години / голяма разлика	4.29	0.69			

Еднофакторните дисперсионни анализи установяват статистически значими различия между групите с различна възрастова дистанция между сиблингите по отношение на предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти ($p < 0.001$).

При конструктивния и кооперативния стил е установен статистически значим ефект на възрастовата дистанция, $F(2,273) = 29.60$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.18$. Най-високи стойности се наблюдават при юношите с малка възрастова разлика ($M = 4.26$, $SD = 0.52$), следвани от участниците със средна възрастова дистанция ($M = 3.88$, $SD = 0.57$), а най-ниски – при групата с голяма възрастова разлика ($M = 3.31$, $SD = 0.64$). Размерът на ефекта е силен и показва съществени различия между сравняваните групи.

Обратна тенденция се установява при конкуриращия и доминиращия стил, $F(2,273) = 31.80$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.19$. Най-високи стойности се наблюдават при юношите с голяма възрастова дистанция ($M = 4.29$, $SD = 0.69$), следвани от участниците със средна ($M = 3.76$, $SD = 0.66$), а най-ниски – при тези с малка възрастова разлика ($M = 3.24$, $SD = 0.61$). И при този стил размерът на ефекта е силен.

Пост-хок анализът на Tukey показва статистически значими различия между трите групи и при двата изследвани стила. При конструктивния и кооперативния стил стойностите намаляват с увеличаването на възрастовата дистанция между сиблингите, докато при конкуриращия и доминиращия стил се наблюдава противоположна тенденция – стойностите нарастват с увеличаването на възрастовата дистанция.

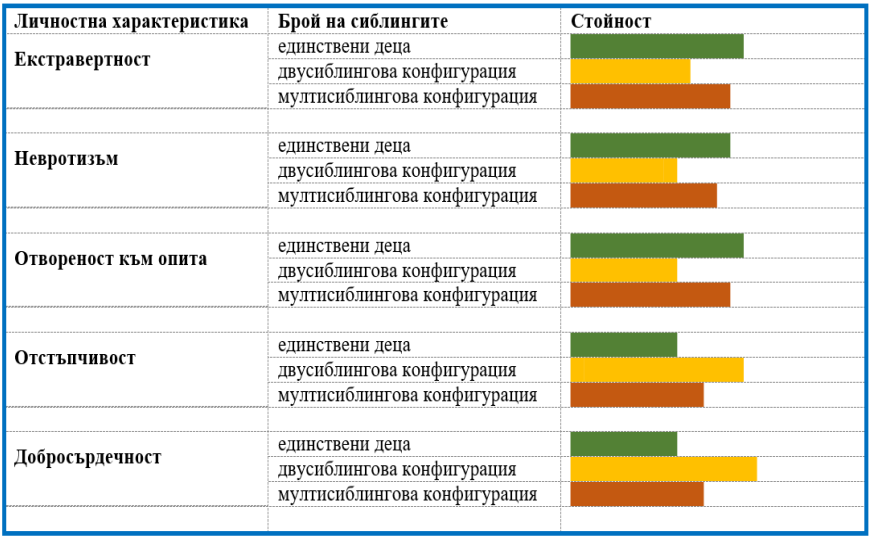
Получените резултати убедително подкрепят четвъртата работна хипотеза, според която конструктивният и кооперативният стил на

разрешаване на конфликти е по-характерен за сиблингите с малка възрастова разлика, докато конкуриращият и доминиращият стил е по-характерен за сиблингите с голяма възрастова разлика.

3.6. Резултати от изследването на броя сиблинги, в контекста на личностните черти

В изследването са обхванати общо N = 348 юноши, разпределени в три групи според броя на сиблингите: двусиблингова конфигурация (N = 200), единствени деца (N = 72) и мултисиблингова конфигурация (N = 76). Формираните групи позволяват провеждането на сравнителен анализ на различията в личностните характеристики при юноши с различна сиблингова конфигурация.

С оглед изясняване на връзката между броя на сиблингите и личностните характеристики на юношите беше извършен сравнителен анализ между формираните групи. Анализът позволява да се проследят различията в проявлението на основните личностни черти в зависимост от особеностите на сиблинговата конфигурация. В теоретичен план броят на братята и сестрите се разглежда във връзка с различните условия за социализация, междуличностно взаимодействие и разпределение на семейните ресурси, които могат да бъдат свързани с индивидуалните особености на личностното развитие през юношеската възраст.

Графика № 9. Визуализация на личностните черти между различните сиблингови конфигурации, на база броя сиблинги

Графика № 9 визуализира различията в личностните характеристики между юношите с различна сиблингова конфигурация. Най-високи равнища на екстравертност, невротизъм и отвореност към опита се наблюдават при единствените деца и юношите от мултисиблингова конфигурация, докато при юношите от двусиблингова конфигурация се наблюдават по-високи равнища на отстъпчивост и добросърдечност.

3.6.1. Проверка на статистическите предпоставки

Преди провеждането на основните статистически анализи беше извършена проверка на предпоставките за приложение на параметрични методи. Проверени бяха нормалността на разпределенията, хомогенността на дисперсиите и отсъствието на мултиколинеарност между изследваните личностни характеристики.

Нормалността на разпределенията беше оценена чрез теста на Shapiro–Wilk и чрез коефициентите на асиметрия (Skewness) и ексцес (Kurtosis). За всички изследвани личностни характеристики бяха установени статистически незначими стойности на теста на Shapiro–Wilk ($p > 0.05$), а стойностите на Skewness и Kurtosis се намират в границите ±1. Това потвърждава отсъствието на съществени отклонения от нормалното разпределение.

Хомогенността на дисперсиите беше проверена чрез теста на Levene, като за всички зависими променливи бяха установени статистически незначими стойности ($p > 0.05$), което потвърждава изпълнението на предпоставката за хомогенност на дисперсиите. Установените показатели показват сравнително равномерна вариация в сравняваните групи и обосновават приложимостта на последващите дисперсионни анализи.

Проверката за мултиколинеарност показа, че корелационните коефициенти между изследваните личностни характеристики остават под критичната стойност $|r| = 0.80$, като най-силна положителна връзка се наблюдава между отстъпчивостта и добросърдечността ($r = 0.59$, $p < 0.001$). Останалите корелационни зависимости също се характеризират с ниска до умерена сила, което не предполага наличие на проблематично високи взаимовръзки между изследваните променливи. Всички стойности на Tolerance са над критичната граница от 0.20, а стойностите на VIF – под праговата стойност от 5.00, като най-висока стойност е отчетена при добросърдечността (VIF = 1.72). Съчетаването на корелационния анализ с показателите Tolerance и VIF осигурява по-цялостна оценка на взаимовръзките между независимите променливи и позволява по-надеждна преценка за наличието на мултиколинеарност. В съвкупност тези показатели потвърждават отсъствието на проблематична мултиколинеарност и подкрепят приложимостта на последващите многомерни анализи.

3.6.2. Многомерен дисперсионен анализ (MANOVA)

За установяване на общия ефект на броя на сиблингите върху съвкупността от личностните характеристики беше проведен многомерен дисперсионен анализ (MANOVA).

Таблица № 45. Многомерен ефект на броя сиблинги върху личностните характеристики

Показател	Стойност
Wilks' Lambda (Λ)	0.67
F(10,682)	15.92***
p	< 0.001
η^2	0.19

Многомерният дисперсионен анализ установява статистически значим ефект на броя на сиблингите върху съвкупността от личностните характеристики (Wilks' $\Lambda = 0.67$, $F(10,682) = 15.92$, $p < 0.001$). Полученият резултат показва, че между групите, формирани според броя на сиблингите, се наблюдават съществени различия в общата конфигурация на изследваните личностни характеристики.

Размерът на ефекта ($\eta^2 = 0.19$) е силен, което подчертава значимостта на установените различия между сравняваните групи. Броят на сиблингите се очертава като значим фактор, свързан с различията в цялостния личностен профил на изследваните юноши.

3.6.3. Еднофакторни ANOVA анализи за доказване на петата работна хипотеза

За установяване на различията в личностните характеристики между групите, формирани според броя на сиблингите, бяха проведени еднофакторни дисперсионни анализи (ANOVA). След установения статистически значим многомерен ефект чрез MANOVA анализът беше насочен към проследяване на различията по всяка от изследваните личностни характеристики – екстравертност, невротизъм, отвореност към опита, отстъпчивост и добросърдечност. По този начин се конкретизира характерът на различията между единствените деца,

юношите от двусиблингова и мултисиблингова конфигурация и се създава основа за проверка на петата работна хипотеза.

Таблица № 46. Брой сиблинги и индивидуални особености в контекста на личностните черти

Личностна характеристика	Брой на сиблингите	M	SD	F (2,345)	p	η²
Екстравертност	единствени деца	4.18	0.62	17.80	<0.001	0.11
	двусиблингова конфигурация	3.66	0.60			
	мултисиблингова конфигурация	4.09	0.64			
Невротизъм	единствени деца	3.91	0.73	15,41	<0.001	0.10
	двусиблингова конфигурация	3.29	0.67			
	мултисиблингова конфигурация	3.82	0.71			
Отвореност към опита	единствени деца	4.30	0.58	19.29	<0.001	0.12
	двусиблингова конфигурация	3.78	0.56			
	мултисиблингова конфигурация	4.22	0.61			
Отстъпчивост	единствени деца	3.18	0.61	26.81	<0.001	0.16
	двусиблингова конфигурация	4.11	0.54			
	мултисиблингова конфигурация	3.36	0.63			
Добросърдечност	единствени деца	3.36	0.60	29.38	<0.001	0.17
	двусиблингова конфигурация	4.19	0.52			
	мултисиблингова конфигурация	3.49	0.58			

Еднофакторните дисперсионни анализи установяват статистически значими различия между групите, формирани според броя на сиблингите, по отношение на всички изследвани личностни характеристики ($p < 0.001$).

При екстравертността е установен статистически значим ефект, $F(2,345) = 17.80$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.11$. Най-високи стойности се наблюдават при единствените деца ($M = 4.18$, $SD = 0.62$), следвани от юношите от мултисиблингова конфигурация ($M = 4.09$, $SD = 0.64$), а най-ниски – при участниците от двусиблингова конфигурация ($M = 3.66$, $SD = 0.60$).

Статистически значими различия се установяват и при невротизма, $F(2,345) = 15.41$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.10$, като най-високи стойности са отчетени при единствените деца ($M = 3.91$, $SD = 0.73$), следвани от юношите от мултисиблингова конфигурация ($M = 3.82$, $SD = 0.71$), а най-ниски – при двусиблинговата конфигурация ($M = 3.29$, $SD = 0.67$). Сходна тенденция се наблюдава при отвореността към опита, $F(2,345) = 19.29$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.12$, при която най-високи стойности се установяват при единствените деца ($M = 4.30$, SD

= 0.58), следвани от мултисиблинговата конфигурация (M = 4.22, SD = 0.61), а най-ниски – при двусиблинговата конфигурация (M = 3.78, SD = 0.56).

Обратна тенденция се наблюдава при отстъпчивостта, $F(2,345) = 26.81$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.16$, като най-високи стойности са установени при двусиблинговата конфигурация (M = 4.11, SD = 0.54), а най-ниски – при единствените деца (M = 3.18, SD = 0.61). Най-силен размер на ефекта се установява при добросърдечността, $F(2,345) = 29.38$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.17$, при която най-високи стойности се наблюдават при двусиблинговата конфигурация (M = 4.19, SD = 0.52), а най-ниски – при единствените деца (M = 3.36, SD = 0.60).

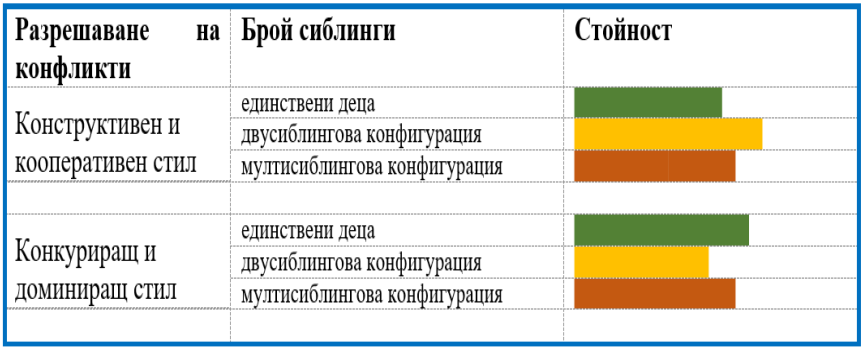
Пост-хок анализът на Tukey показва, че при екстравертността, невротизма и отвореността към опита статистически значимите различия се проявяват между двусиблинговата конфигурация и останалите две групи, докато различията между единствените деца и мултисиблинговата конфигурация не достигат статистическа значимост. При отстъпчивостта двусиблинговата конфигурация се характеризира със статистически значимо по-високи стойности спрямо останалите две групи, като статистически значима разлика се установява и между мултисиблинговата конфигурация и единствените деца. При добросърдечността двусиблинговата конфигурация също показва статистически значимо по-високи стойности спрямо останалите две групи, докато разликата между единствените деца и мултисиблинговата конфигурация не е статистически значима.

Получените резултати убедително подкрепят петата работна хипотеза, според която личностните черти „Отстъпчивост“ и „Добросърдечност“ са по-характерни за двусиблинговата конфигурация, докато „Екстравертност“, „Невротизъм“ и „Отвореност към опита“ са по-характерни за единствените деца и юношите от мултисиблингова конфигурация. Установените различия очертават специфични личностови профили при изследваните юноши в зависимост от броя на сиблингите и особеностите на сиблинговата конфигурация.

3.7. Резултати от изследването на броя сиблинги, в контекста на стиловете на разрешаване на конфликти

В изследването са включени общо N = 348 юноши, разпределени в три групи според броя на сиблингите: двусиблингова конфигурация (N = 200), единствени деца (N = 72) и мултисиблингова конфигурация (N = 76). Формираните групи позволяват провеждането на сравнителен анализ на различията в предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти при юноши с различна сиблингова конфигурация.

С оглед изясняване на връзката между броя на сиблингите и стиловете за разрешаване на конфликти беше извършен сравнителен анализ между формираните групи. Анализът позволява да се проследят различията в предпочитаните начини на реагиране в конфликтни ситуации при единствените деца, юношите от двусиблингова и мултисиблингова конфигурация. По този начин се създава основа за последващо статистическо изследване на взаимовръзките между особеностите на сиблинговата конфигурация и предпочитаните стратегии за поведение в конфликтни ситуации.

Графика № 10. Визуализация на двуполюсния стил на разрешаване на конфликти между броя на сиблингите, по отношение стила на разрешаване на конфликти

При юношите от двусиблингова конфигурация се наблюдават по-високи равнища на конструктивен и кооперативен стил, докато при единствените деца и юношите от мултисиблингова конфигурация се очертават по-високи равнища на конкуриращ и доминиращ стил.

3.7.1. Проверка на статистическите предпоставки

Преди провеждането на основните статистически анализи беше извършена проверка на предпоставките за приложение на параметрични методи. Проверени бяха нормалността на разпределенията, хомогенността на дисперсиите и отсъствието на мултиколинеарност между изследваните стилове за разрешаване на конфликти.

Нормалността на разпределенията беше оценена чрез теста на Shapiro–Wilk и чрез коефициентите на асиметрия (Skewness) и ексцес (Kurtosis). За двата изследвани стила за разрешаване на конфликти бяха установени статистически незначими стойности на теста на Shapiro–Wilk ($p > 0.05$), а стойностите на Skewness и Kurtosis се намират в границите ±1. Това потвърждава отсъствието на съществени отклонения от нормалното разпределение.

Хомогенността на дисперсиите беше проверена чрез теста на Levene, като за всички зависими променливи бяха установени статистически незначими стойности ($p > 0.05$), което потвърждава изпълнението на предпоставката за хомогенност на дисперсиите. Установените показатели показват сравнително равномерна вариация в сравняваните групи и обосновават приложимостта на последващите дисперсионни анализи.

Проверката за мултиколинеарност показа умерена отрицателна корелация между конструктивния и кооперативния стил и конкуриращия и доминиращия стил ($r = -0.58$, $p < 0.001$), която остава под критичната стойност $|r| = 0.80$. Установената зависимост показва, че по-високите равнища на конструктивно и кооперативно поведение са свързани с по-ниски равнища на конкуриращо и доминиращо поведение, без да се достига степен на взаимовръзка, предполагаща проблематична мултиколинеарност. Стойността на Tolerance (0.66) е над критичната граница от 0.20, а стойността на VIF (1.52) – под праговата стойност от 5.00. В съвкупност тези показатели подкрепят заключението за отсъствие на проблематична мултиколинеарност и приложимостта на последващите многомерни анализи.

3.7.2. Многомерен дисперсионен анализ (MANOVA)

След проверката на статистическите предпоставки беше проведен многомерен дисперсионен анализ (MANOVA) за установяване на общия ефект на броя на сиблингите върху съвкупността от стиловете за разрешаване на конфликти. Анализът позволява да се установи дали между групите, формирани според броя на сиблингите, съществуват статистически значими различия в общата конфигурация на предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти.

Таблица № 50. Многомерен ефект на броя сиблинги върху стиловете за разрешаване на конфликти

Показател	Стойност
Wilks' Lambda (Λ)	0.64
F(4,688)	19.74***
p	< 0.001
η^2	0.21

Многомерният дисперсионен анализ установява статистически значим ефект на броя на сиблингите върху съвкупността от стиловете за разрешаване на конфликти (Wilks' $\Lambda = 0.64$, $F(4,688) = 19.74$, $p < 0.001$). Полученият резултат показва, че между групите, формирани според броя на сиблингите, се наблюдават съществени различия в общата конфигурация на предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти.

Размерът на ефекта ($\eta^2 = 0.21$) е силен, което подчертава значимостта на установените различия между сравняваните групи. Броят на сиблингите се очертава като значим фактор, свързан с различията в предпочитаните стратегии за разрешаване на конфликти при изследваните юноши. Получените резултати насочват към наличие на устойчива връзка между особеностите на сиблинговата конфигурация и предпочитаните начини на реагиране в конфликтни ситуации.

3.7.3. Еднофакторни ANOVA анализи за доказване на шестата работна хипотеза

За установяване на различията в стиловете за разрешаване на конфликти между групите, формирани според броя на сиблингите, бяха проведени еднофакторни дисперсионни анализи (ANOVA). Анализът позволява да се конкретизират установените чрез MANOVA различия по отношение на конструктивния и кооперативния и конкуриращия и доминиращия стил на разрешаване на конфликти.

Таблица № 51. Брой сиблинги и индивидуални стиловете за разрешаване на конфликти

Разрешаване на конфликти	Брой сиблинги	M	SD	F (2,345)	p	η^2
Конструктивен и кооперативен стил	единствени деца	3.31	0.58	34.59	<0.001	0.20
	двусиблингова конфигурация	4.24	0.51			
	мултисиблингова конфигурация	3.44	0.60			
Конкуриращ и доминиращ стил	единствени деца	4.18	0.63	37.21	<0.001	0.22
	двусиблингова конфигурация	3.29	0.56			
	мултисиблингова конфигурация	4.09	0.67			

По отношение на конструктивния и кооперативния стил се установява статистически значим ефект на сиблинговата конфигурация, $F(2,345) = 34.59$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.20$. Най-високи средни стойности се наблюдават при юношите от двусиблингова конфигурация ($M = 4.24$, $SD = 0.51$), следвани от участниците от

мултисиблингова конфигурация (M = 3.44, SD = 0.60), докато най-ниски стойности се регистрират при единствените деца (M = 3.31, SD = 0.58).

Пост-хок анализът на Tukey показва, че юношите от двусиблингова конфигурация демонстрират статистически значимо по-високи нива на конструктивен и кооперативен стил в сравнение както с единствените деца ($p < 0.001$), така и с участниците от мултисиблингова конфигурация ($p < 0.001$), докато разликата между последните две групи не достига статистическа значимост ($p = 0.284$).

Противоположна тенденция се наблюдава при конкуриращия и доминиращия стил, при който също е установен статистически значим ефект на сиблинговата конфигурация, $F(2,345) = 37.21$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.22$. Най-високи средни стойности се наблюдават при единствените деца (M = 4.18, SD = 0.63), следвани от участниците от мултисиблингова конфигурация (M = 4.09, SD = 0.67), докато най-ниски са стойностите при юношите от двусиблингова конфигурация (M = 3.29, SD = 0.56). Пост-хок анализът на Tukey показва статистически значимо по-високи стойности при единствените деца и участниците от мултисиблингова конфигурация в сравнение с двусиблинговата група ($p < 0.001$), докато разликата между единствените деца и мултисиблинговата конфигурация не достига статистическа значимост ($p = 0.391$).

Получените резултати показват ясно разграничение между изследваните групи по отношение на предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти. Двусиблинговата конфигурация се характеризира с по-високи равнища на конструктивен и кооперативен стил, докато при единствените деца и юношите от мултисиблингова конфигурация се наблюдават по-високи равнища на конкуриращ и доминиращ стил.

Резултатите предоставят убедително емпирично потвърждение на шестата работна хипотеза, според която конструктивните стилове на разрешаване на конфликти са по-характерни за двусиблинговата конфигурация, за разлика от единствените деца и юношите от мултисиблингова конфигурация, за които е по-характерно прилагането на конкуриращи подходи при разрешаване на конфликтни ситуации.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящият дисертационен труд е насочен към теоретико-емпирично изясняване на взаимовръзките между сиблинговата конфигурация и диференциалните особености на юношата в контекста на личностовото и междуличностното функциониране. Сиблинговата конфигурация е разгледана не

само като структурна характеристика на семейството, включваща реда на раждане, броя на сиблингите, възрастовата дистанция и половата принадлежност, а и като специфичен релационен контекст през юношеската възраст.

Проведеното теоретико-емпирично изследване установява различия в личностовите характеристики в зависимост от спецификата на сиблинговата конфигурация. „Екстравертност“, „Невротизъм“ и „Отвореност към опита“ са по-изразени при единствените деца и първородните юноши, докато „Отстъпчивост“ и „Добросърдечност“ са по-изразени при второродните и третородните юноши, както и при участниците от двусиблингова конфигурация. Сиблинговата позиция обаче не следва да бъде интерпретирана като еднозначна причина за формирането на определени личностови характеристики, тъй като нейното значение се проявява във взаимовръзка със семейната динамика, индивидуалните предпоставки и конкретния житейски опит.

Различия се наблюдават и в предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти. Конструктивният и кооперативният стил са по-изразени при юношите от двусиблингова конфигурация, при момичетата със сиблинг и при участниците с малка възрастова дистанция между братята и сестрите, докато конкуриращият и доминиращият стил се проявяват в по-висока степен при единствените деца, юношите от мултисиблингова конфигурация, момчетата със сиблинг и участниците с голяма възрастова дистанция. Това показва, че значение има не само наличието на сиблинг, но и характеристиките на сиблинговата система.

Установени са взаимовръзки между личностовите характеристики и предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти. Екстравертността, невротизмът и отвореността към опита се свързват положително с конкуриращия стил, докато отстъпчивостта и добросърдечността са положително свързани с конструктивния и кооперативния стил и отрицателно – с конкуриращото поведение. Резултатите от регресионния анализ и структурното моделиране подкрепят медиаторната роля на личностните характеристики във взаимовръзката между особеностите на сиблинговата структура и предпочитаните стилове за разрешаване на конфликти. Тези резултати очертават по-сложна организация на изследваните зависимости, без да предполагат еднозначни причинно-следствени отношения.

Направените изводи имат практико-приложно значение за училищната психология, педагогическото и семейното консултиране, социалната работа и психологическата превенция. Те могат да подпомогнат по-диференциран подход към индивидуалните потребности на юношите, при който се отчита семейният контекст, както и развитието на социални и емоционални компетентности и умения за конструктивно разрешаване на конфликти.

Интерпретацията на резултатите следва да отчита ограниченията, свързани с използването на самооценъчни методики, конкретната възрастова,

социална и културна среда и напречния изследователски дизайн. Бъдещи изследвания могат да разширят анализа чрез надлъжни и качествени дизайни, както и чрез включване на родителските стилове, семейната кохезия, емоционалния климат и качеството на сиблинговите отношения.

Резултатите позволяват сиблинговата конфигурация да бъде разглеждана като значим контекстуален фактор, свързан с диференциалните особености на юношата и с начина, по който те намират израз в междуличностното и конфликтното поведение. Установените взаимовръзки очертават сложна система от взаимодействия между сиблинговата конфигурация, личностните характеристики и предпочитаните модели на реагиране. Тази перспектива допринася за по-цялостното разбиране на диференциалните особености през юношеската възраст и на връзките между семейния контекст, личностовото и междуличностното функциониране.

НАУЧНИ ПРИНОСИ

1. Разработен и емпирично валидиран е интегративен модел за взаимовръзката между сиблинговата структура, личностните характеристики и стиловете за разрешаване на конфликти в юношеска възраст.

В дисертационния труд е изграден цялостен концептуален модел, който обединява системния, социалнопсихологическия и личностния подход при анализа на семейните взаимодействия. Поредността на раждане, броят на сиблингите, възрастовата дистанция и половата конфигурация са разгледани като взаимосвързани фактори, влияещи върху формирането на личностовия профил и стратегиите за управление на конфликти. Чрез структурно-моделен анализ (SEM) е доказано, че личностните характеристики изпълняват медиаторна функция между семейната структура и конфликтното поведение, което разширява съществуващите теоретични постановки относно механизмите на социализация в семейната среда.

2. Разширени са научните представи относно влиянието на сиблинговата конфигурация върху формирането на личностните характеристики в юношеска възраст.

За първи път в рамките на комплексно многомерно изследване е доказано, че „Екстравертност“, „Невротизъм“ и „Отвореност към опита“ са по-характерни за единствените деца, първородните юноши и участниците от мултисиблингова конфигурация, докато „Отстъпчивост“ и „Добросърдечност“ се проявяват в по-висока степен при второродните, третородните и юношите от двусиблингова конфигурация. Установени са значими различия според пола и

възрастовата дистанция между сиблингите, като момичетата и юношите с малка възрастова разлика демонстрират по-високи нива на сътрудничество, емпатия и социална чувствителност. Получените резултати обогатяват емпиричната база в областта на семейната психология и психологията на развитието.

3. Доказани са устойчиви зависимости между личностните характеристики и стиловете за разрешаване на конфликти.

Изследването установява системна връзка между личностните характеристики и предпочитаните стратегии за конфликтно взаимодействие. Екстравертността, невротизмът и отвореността към опита корелират положително с конкуриращия и доминиращ стил, а отстъпчивостта и добросърдечността се свързват положително с конструктивния и кооперативен стил на разрешаване на конфликти. Конструктивните стилове са по-характерни за момичетата със сиблинги, за двусиблинговата конфигурация и за сиблингите с малка възрастова дистанция, докато конкуриращите стратегии се проявяват по-силно при момчетата, единствените деца и участниците от мултисиблингова конфигурация. Тези резултати разширяват научните представи относно психологическите механизми, определящи междуличностното поведение в юношеска възраст.

4. Разработен е комплексен многомерен методологичен модел за изследване на сиблинговата структура и конфликтното поведение.

Приложен е интегриран статистически подход, включващ описателна статистика, корелационен анализ, еднофакторен и многомерен дисперсионен анализ (ANOVA и MANOVA), множествена линейна регресия и пост-хок анализи (Tukey HSD). Въведен е многокомпонентен подход към операционализацията на сиблинговата структура чрез едновременно изследване на поредността на раждане, броя на сиблингите, възрастовата дистанция и половата конфигурация. Проведените анализи предоставят подкрепа за адекватното структурно напасване и статистическата устойчивост на емпиричния модел. Наблюдаваните показатели (CFI > 0,95; TLI > 0,95; RMSEA < 0,06; SRMR < 0,05) предоставят подкрепа за адекватността на модела и оценка за надеждност и валидност на измервателния модел.

5. Създадени са научно обосновани предпоставки за разработване на диференцирани практико-приложни подходи в психологическата, педагогическата и консултативната работа с юноши и техните семейства.

Получените резултати създават условия за разработване на програми и интервенционни подходи, насочени към развитие на социално-емоционални компетентности, конструктивно разрешаване на конфликти и превенция на

дезадаптивни поведенчески прояви, съобразени с индивидуалните особености на юношата и спецификата на сиблинговата конфигурация. Те биха могли да подпомогнат психологическото и педагогическото консултиране, семейната работа и професионалната подготовка на специалисти, работещи с юноши и техните семейства, както и да създадат предпоставки за последващи интердисциплинарни изследвания в областта на семейната психология, психологията на развитието и социалната психология.

СПИСЪК С НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИТЕ НА ДОКТОРАНТКАТА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Ранова, Л. (2021). Психологически и диференциални особености на съвременния юноша. *Годишник по психология*, *12*(1–2), 102–108. Доклад, представен на Юбилейна международна конференция „Трансформации и предизвикателства в глобалния свят“, 15–17 октомври 2020 г., ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград.

2. Ранова, Л. (2025). Диференциални особености на юношата в контекста на сиблинговата конфигурация. *Годишник по психология*, *16*(2), 137–147.

3. Ранова, Л. (2025). Личностни особености на юношата. *Годишник по психология*, *16*(2), 157–165. Доклад, представен на Студентска и докторантска научна работилница „Предизвикателства и перспективи пред младите психолози“, 19 май 2023 г., ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград.

SOUTH-WEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI"
FACULTY OF PHILOSOPHY BLAGOEVGRAD
❖ DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY ❖

DOCTORAL PROGRAM EDUCATIONAL AND DEVELOPMENTAL PSYCHOLOGY

LYUBOV ZDRAVKOVA RANOVA

SIBLING CONFIGURATION AND DIFFERENTIAL CHARACTERISTICS OF THE ADOLESCENT

ABSTRACT

OF A PhD THESIS FOR
THE AWARD OF THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC DEGREE "DOCTOR (PhD)"
FIELD OF HIGHER EDUCATION
3. SOCIAL, ECONOMIC AND LEGAL SCIENCES
PROFESSIONAL FIELD
3.2 PSYCHOLOGY

SCIENTIFIC SUPERVISOR: ASSOC. PROF. BILYANA YORDANOVA, PhD

BLAGOEVGRAD, 2026

The doctoral dissertation was discussed and recommended for defense at a meeting of the Department of Psychology, Faculty of Philosophy, South-West University "Neofit Rilski" – Blagoevgrad. The dissertation comprises an introduction, three chapters, a conclusion, scientific contributions, publications, a bibliography, and four appendices. The dissertation is 220 pages in length and includes 52 tables, 10 figures, and 10 graphs. The cited literature comprises 107 sources, of which 39 are in Cyrillic and 68 in Latin script.

The defense of the doctoral dissertation will take place on 17 November 2026 at 11:00 in Room 210A, Building 1 of South-West University "Neofit Rilski" – Blagoevgrad, before a scientific jury. The materials related to the defense of the doctoral dissertation are available at the office of the Department of Psychology, located on the third floor of Building 1, South-West University "Neofit Rilski" – Blagoevgrad.

*The numbering of the figures, tables, and graphs in the abstract corresponds to their numbering in the doctoral dissertation.

INTRODUCTION

The present doctoral dissertation focuses on examining the interrelationships between sibling configuration and the differential characteristics of the adolescent in the context of personality development, interpersonal functioning, and patterns of response in conflict situations. The scientific significance of the research topic derives from the specific characteristics of adolescence as a dynamic stage of development associated with the restructuring of personality organization, increasing autonomy, and the establishment of individual patterns of social behavior. These developmental processes are accompanied by changes in interpersonal relationships and by the gradual formation of more differentiated patterns of social interaction. During this period, the family retains its fundamental role as the primary environment of socialization while the sibling subsystem emerges as a specific socio-psychological context for the accumulation of social and emotional experience. The nature and quality of sibling relationships can be considered in relation to identity and self-esteem development, social adaptation, and ways of coping with interpersonal conflicts.

My motivation for undertaking this research stems from both my scholarly interest in adolescence and my extensive professional experience in educational settings. For the past fourteen years, I have served as a school counselor at Vocational High School "Acad. Sergei P. Korolyov" in Dupnitsa, where my direct work with adolescents has provided me with sustained opportunities to systematically observe various aspects of their personal and social functioning. The differences observed in their interpersonal behavior and responses to conflict, considered in relation to the specific characteristics of family relationships and the adolescent's position within the sibling system, prompted my research interest in examining the interrelationships between sibling configuration and the differential characteristics of the adolescent.

Despite growing scholarly interest in the role of the family environment in personality and social development, the interrelationships between sibling configuration and the differential characteristics of adolescents remain insufficiently explored, particularly with regard to personality characteristics and preferred patterns of response in conflict situations. There is a need for a more in-depth examination of individual differences among adolescents with different sibling configurations and their interrelationships with personality and interpersonal functioning. Such an examination may provide a more differentiated perspective on the ways in which characteristics of the sibling context are associated with individual differences during adolescence. This research gap underscores the relevance of the present dissertation, while the findings may contribute to a better understanding of these interrelationships and support the practice of professionals working with children, adolescents, and their families.

CHAPTER ONE. THEORETICAL REVIEW

1.1. The Family as an Environment for Psychological Development and the Formation of Sibling Relationships

The family is conceptualized as a fundamental social institution and the primary environment for psychological development and individual socialization. Its functions, structure, and internal dynamics are examined, along with the significance of family interactions in the development of social skills, value orientations, and patterns of behavior. The family is presented as a system of interconnected relationships within which the fundamental processes of socialization and personality development take place. The theoretical perspectives on the family as an environment for development and socialization, as well as on its functioning as a system, are presented in the works of M. Bowen, S. Minuchin, U. Bronfenbrenner, L. Berk, and L. Desev.

Particular attention is devoted to sibling relationships as a specific subsystem within the family system, characterized by a high degree of emotional closeness, continuity, and mutual influence. These relationships are considered a significant context for social and emotional development, within which skills related to cooperation, empathy, and constructive interaction are developed. Sibling relationships and their significance for social, emotional, and personality development are examined in the research of J. Dunn, W. Furman, and G. H. Brody.

The concept of sibling configuration is defined as a complex characteristic of family structure encompassing birth order, the number of children in the family, age spacing, and the gender composition of siblings. A critical analysis of classical and contemporary theoretical approaches to birth order and sibling relationships is provided. Among the principal authors whose theoretical perspectives are examined in this regard are A. Adler, F. J. Sulloway, J. Dunn, and S. M. McHale. It is concluded that the influence of birth order cannot be considered in isolation but should instead be interpreted within the context of family dynamics, the quality of intrafamilial relationships, and other factors within the family environment.

1.2. Psychological Characteristics of Adolescence and the Role of the Family in Adolescent Development

Adolescence is conceptualized as a key period of ontogenetic development during which significant changes occur in the cognitive, emotional, and social domains of the individual. The processes involved in the development of self-awareness, self-esteem, and personal identity are analyzed, along with the characteristics of interpersonal relationships and social functioning during this developmental period. The theoretical perspectives concerning the specific characteristics of adolescence, cognitive development, and identity formation are presented in the works of E. H. Erikson, J. Piaget, L. Steinberg, and J. W. Santrock, while within the Bulgarian

psychological literature these issues are addressed in the works of G. Eneva, R. Stamatov, and B. Minchev.

Particular attention is devoted to emotional and social development during adolescence, the dynamics of self-esteem and self-awareness, and the significance of interpersonal relationships. The role of the social and family environment in the development of value orientations, personal identity, and patterns of behavior is examined. Within this area of inquiry, the theoretical perspectives of U. Bronfenbrenner, L. Berk, B. Yordanova, and L. Krastev are presented.

A synthesis of the theoretical perspectives indicates that development during adolescence occurs as a result of the complex interaction among biological, psychological, and social factors. Within this process, the family environment retains its leading role in socialization, the formation of a system of values, and the development of personal identity. The analysis supports the understanding that individual differences in adolescent development result from the interaction between the individual's personality characteristics and the social context, within which family relationships occupy a significant place.

1.3. Sibling Configuration and Individual Differences in Adolescent Development

Sibling configuration is examined as a significant factor associated with individual differences in adolescent development. The influence of family structure, birth order, and the quality of sibling relationships on personality development, social adaptation, self-esteem, and behavioral strategies in conflict situations is analyzed. The theoretical perspectives on birth order and individual differences are presented through the classical ideas of A. Adler and their subsequent development in the contemporary research of F. J. Sulloway.

Based on contemporary Bulgarian and international research, the principal mechanisms through which interactions between siblings are associated with adolescents' social and emotional functioning are identified. The roles of social comparison, identification, support, and rivalry in the development of personality characteristics and social competence are examined. Within this area of inquiry, the research of J. Dunn, G. H. Brody, and S. M. McHale is presented, along with the theoretical perspectives of St. Mavrodiev and N. Angelova concerning the significance of the social and family environment for individual characteristics and personality development.

The theoretical and empirical studies reviewed support the understanding that the influence of birth order and sibling configuration should be considered within the context of a broader system of family interactions, parenting practices, and individual personality characteristics. In this regard, the need for an integrative approach to the

study of individual differences in adolescent development has been substantiated, including the examination of preferred conflict resolution strategies within the conceptual framework of Thomas & Kilmann.

Conclusions from the Theoretical Analysis

The systematization of the theoretical and empirical perspectives provides a basis for considering sibling configuration as a significant factor associated with personality, social, and emotional development during adolescence. Its significance is manifested within the context of the complex interaction among the structural characteristics of the family, the quality of intrafamilial relationships, parenting practices, and individual personality characteristics. Despite growing scholarly interest in this area, the interrelationships among sibling configuration, personality characteristics, social adaptation, self-esteem, and conflict resolution styles in adolescents remain insufficiently explored. This underscores the need for the present empirical study and delineates its theoretical and practical significance.

CHAPTER TWO. RESEARCH DESIGN

2.1. Rationale for the Research Study

The rationale for the present study stems from the need for a more in-depth understanding of the role of sibling configuration as a factor in personality development during adolescence. Despite growing scholarly interest in the influence of the family environment on personality development, the interrelationships between the characteristics of sibling structure and individual differences among adolescents remain relatively underexplored. This highlights the need for a comprehensive research approach aimed at elucidating the mechanisms through which intrafamilial interactions influence personality development, social adaptation, and adolescent behavior.

2.1.1. Significance of the Study

The significance of the present study is determined by its theoretical, empirical, and practical orientation. From a theoretical perspective, the study extends the existing body of scientific knowledge concerning the role of sibling relationships as a significant component of the family environment and as a factor in adolescent personality development and socialization. Its empirical significance lies in generating data on the interrelationships between the characteristics of sibling configuration and key psychological characteristics during adolescence. From a practical perspective, the findings may be applied in psychological practice, school counseling, and social work in the development of programs designed to support adolescents' social adaptation and personality development.

2.1.2. Contributions to Scientific Knowledge

The scientific value of the study lies in expanding the existing theoretical understanding of the influence of sibling configuration on personality development during adolescence. The empirical findings contribute to the advancement of scientific knowledge concerning the interrelationships between family structure and individual characteristics of adolescents and provide a foundation for future research in the fields of developmental psychology, family psychology, education, and social work.

2.2. Aim of the Study

The aim of the present study is to determine how different sibling configurations account for individual characteristics and behavior among adolescents by examining their personality characteristics and conflict resolution styles.

2.3. Research Tasks

2.3.1. To identify and analyze the personality characteristics associated with adolescents' behavioral responses in situations of interpersonal conflict.

2.3.2. To examine conflict resolution styles and their relationship with adolescents' personality characteristics.

2.3.3. To examine the characteristics of personality profiles and conflict behavior among adolescents.

2.3.4. To identify statistically significant relationships between personality characteristics and conflict resolution styles among adolescents.

2.3.5. To formulate practical guidelines for developing conflict resolution skills tailored to adolescents' personality characteristics.

The formulated research tasks are designed to achieve the stated aim and test the research hypotheses. They define the logic and sequence of the empirical study and provide a methodological basis for the analysis and interpretation of the findings. Taken together, the research tasks ensure a systematic and coherent approach to the examination of the relationships among the variables included in the study. Their implementation creates the conditions for an objective examination of the interrelationships among personality characteristics, conflict resolution styles, and characteristics of the family environment during adolescence.

2.4. Research Hypotheses

2.4.1. Main Hypothesis

The personality traits "Extraversion," "Neuroticism," and "Openness to Experience" are characteristic of firstborn and only children in the family and are positively associated with high levels of competitive approaches in conflict situations, whereas the personality traits "Agreeableness" and "Conscientiousness" are characteristic of adolescents with siblings and are associated with high levels of constructive conflict resolution styles.

2.4.2. Working Hypotheses

2.4.2.1. The personality traits "Agreeableness" and "Conscientiousness" are more characteristic of girls with siblings, whereas the personality traits "Extraversion," "Neuroticism," and "Openness to Experience" are more characteristic of boys with siblings.

2.4.2.2. Constructive conflict resolution styles are more characteristic of girls with siblings, whereas boys with siblings are more likely to employ competitive approaches when resolving conflict situations.

2.4.2.3. The personality traits "Agreeableness" and "Conscientiousness" are more characteristic of siblings with a small age difference, whereas the personality traits "Extraversion," "Neuroticism," and "Openness to Experience" are more characteristic of siblings with a large age difference.

2.4.2.4. Constructive conflict resolution styles are more characteristic of siblings with a small age difference, whereas siblings with a large age difference are more likely to employ competitive approaches when resolving conflict situations.

2.4.2.5. The personality traits "Agreeableness" and "Conscientiousness" are more characteristic of the two-sibling configuration, whereas the personality traits "Extraversion," "Neuroticism," and "Openness to Experience" are more characteristic of only children and adolescents from a multiple-sibling configuration.

2.4.2.6. Constructive conflict resolution styles are more characteristic of the two-sibling configuration, whereas only children and adolescents from a multiple-sibling configuration are more likely to employ competitive approaches when resolving conflict situations.

2.5. Methodological Instruments

For the purposes of the empirical study, a standardized psychodiagnostic assessment battery was employed, comprising the Five-Factor Personality Inventory developed by R. R. McCrae and P. T. Costa, Jr. (the Big Five), designed to assess the major personality characteristics, and the Thomas–Kilmann Conflict Mode Instrument (TKI), developed by K. W. Thomas and R. H. Kilmann, for the assessment of conflict resolution styles. The study employed the adapted version of the instrument presented in the diagnostic assessment battery of R. Mancheva (2017). The instruments used provide an opportunity to examine the interrelationships between personality characteristics and adolescents' preferred behavioral strategies in conflict situations.

2.6. Statistical Methods for Data Analysis

The statistical analysis of the empirical data was conducted using the specialized statistical software package SPSS. Descriptive statistical methods and procedures for assessing the normality of the distribution, homogeneity of variances, and multicollinearity were applied to analyze the results.

Pearson's correlation analysis was used to examine the interrelationships between personality characteristics and conflict resolution styles. One-way and multivariate analyses of variance (ANOVA and MANOVA), as well as effect size analysis (η^2), were employed to identify differences among the groups examined. Multiple linear regression analysis was conducted to determine the predictive value of personality characteristics with respect to conflict resolution styles.

Structural equation modeling (SEM) was used to analyze the complex interrelationships among sibling configuration, personality characteristics, and conflict resolution styles. Statistical significance levels of $p < .05$, $p < .01$, and $p < .001$ were used in all statistical analyses.

2.7. Study Participants and Sample Characteristics

The empirical study included 348 adolescents, with a predetermined target sample of 400 participants. The required sample size was calculated using a statistical calculator (Sample Size Calculator, 2022), based on data on the number of students enrolled in upper secondary education in Bulgaria provided by the National Statistical Institute. Participants were recruited on a voluntary basis.

The participants differ in terms of gender, sibling configuration, birth order, and age spacing between siblings, allowing for the analysis of individual differences in relation to the characteristics of family structure. The resulting sample provides an opportunity to examine the interrelationships among sibling configuration, personality characteristics, and conflict resolution styles during adolescence, as well as to conduct comparative analyses across the different groups of participants.

The study was conducted in accordance with the fundamental ethical principles of informed consent, the right to withdraw, anonymity, confidentiality, and personal data protection, in compliance with the applicable legal framework and the requirements of the General Data Protection Regulation (GDPR).

CHAPTER THREE. ANALYSIS AND INTERPRETATION OF THE RESULTS

3.1. Results of the Examination of Individual Differences and the Relationships among Birth Order, Personality Traits, and Conflict Resolution Styles

3.1.1. Examination of Differences among Groups According to Birth Order with Respect to Personality Traits

A one-way analysis of variance (ANOVA) revealed statistically significant differences among the groups according to birth order with respect to the personality characteristics examined.

Table 12. One-Way Analysis of Variance (ANOVA) Examining Differences in Personality Traits by Birth Order

Trait	Group	M	SD	F(3,344)	p	η^2
Extraversion	Only Child	4.18	0.62			
	Firstborn Child	4.24	0.59			
	Second-Born Child	3.71	0.66	12.401	0.001	0.10
	Third / Last Born-Child	3.55	0.69			
Neuroticism	Only Child	3.91	0.73			
	Firstborn Child	3.84	0.70			
	Second-Born Child	3.31	0.68	8.70	0.001	0.07
	Third / Last Born-Child	3.19	0.71			
Openness to Experience	Only Child	4.30	0.58			
	Firstborn Child	4.36	0.55			
	Second-Born Child	3.82	0.61	15.10	0.001	0.12
	Third / Last Born-Child	3.74	0.63			
Agreeableness	Only Child	3.18	0.61			
	Firstborn Child	3.26	0.64			
	Second-Born Child	3.88	0.57	18.91	0.001	0.14
	Third / Last Born-Child	4.02	0.55			
Conscientiousness	Only Child	3.36	0.60			
	Firstborn Child	3.41	0.58			
	Second-Born Child	4.01	0.56	20,29	0.001	0,15
	Third / Last Born-Child	4.15	0.52			

A one-way analysis of variance (ANOVA) revealed statistically significant differences among the groups according to birth order with respect to the personality characteristics examined. For Extraversion, statistically significant differences were found, $F(3,344) = 12.40$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.10$, with higher scores observed among firstborn adolescents and only children. Significant differences were also found for Neuroticism, $F(3,344) = 8.70$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.07$, with a similar pattern observed among firstborn adolescents and only children. With respect to Openness to Experience, statistically significant differences were found, $F(3,344) = 15.10$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.12$, with higher scores again observed among firstborn adolescents and only children.

For Agreeableness, $F(3,344) = 18.91$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.14$, and Conscientiousness, $F(3,344) = 20.29$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.15$, an opposite pattern was observed, with higher scores found among second-born and third-/last-born children.

Tukey's post hoc analysis further specified the differences among the individual groups. Firstborn adolescents exhibited significantly higher levels of Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience than second-born and third-/last-born children, whereas only children exhibited significantly higher levels than third-/last-born children. For Agreeableness and Conscientiousness, second-born and

third-/last-born children exhibited significantly higher scores than firstborn adolescents, with third-/last-born children also exhibiting higher scores than only children.

The findings indicate that Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience are more pronounced among firstborn adolescents and only children, whereas Agreeableness and Conscientiousness are more pronounced among second-born and third-/last-born children.

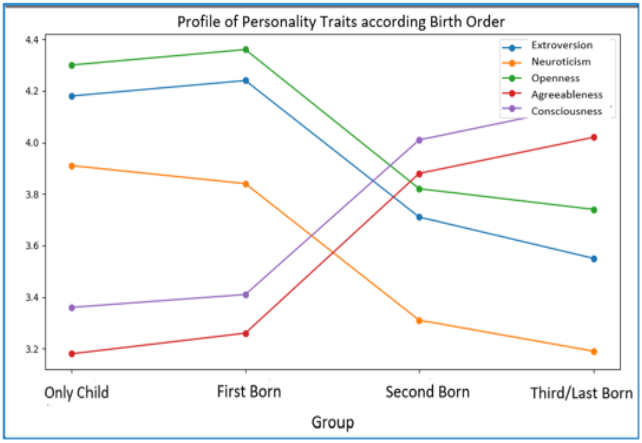

Figure № 9. Differencies in Personality Traits between Groups

Figure 9 illustrates differences in personality trait profiles according to birth order. Only children and firstborn children exhibit higher mean scores for Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience, whereas second-born and third-/last-born children exhibit higher scores for Agreeableness and Conscientiousness. A particularly pronounced trend is the increase in Conscientiousness among later birth-order positions, which may be considered in the context of more intensive sibling interactions and the associated experience of cooperation and the regulation of interpersonal relationships. The accumulation of such social experience may be associated with greater sensitivity to the experiences and needs of others. The observed trend underscores the significance of position within the sibling configuration as a context associated with individual differences in adolescents' personality functioning.

3.1.2. Examination of Differences among Groups with Respect to Conflict Resolution Styles

To examine differences in preferred conflict resolution styles according to birth order, a comparative analysis was conducted across the groups included in the study.

The analysis focused on identifying differences in the competitive and dominant and the constructive and cooperative conflict resolution styles across the different birth-order positions.

Table 13. One-Way Analysis of Variance Examining Differences in Conflict Resolution Styles by Birth Order

Style	Group	M	SD	F(3,344)	p	η^2
Competing	Only Child	4.22	0.65			
	Firstborn Child	4.31	0.61			
	Second-Born Child	3.49	0.68	16.84	0.001	0.13
	Third / Last Born-Child	3.33	0.72			
Constructive	Only Child	3.29	0.60			
	Firstborn Child	3.35	0.58			
	Second-Born Child	4.07	0.55	19.66	0.001	0.15
	Third / Last Born-Child	4.18	0.53			

A one-way analysis of variance (ANOVA) revealed statistically significant differences among the groups according to birth order with respect to preferred conflict resolution styles. For the competitive and dominant style, statistically significant differences were found, $F(3,344) = 16.84$, $p = 0.001$, $\eta^2 = 0.13$, with higher scores observed among firstborn adolescents and only children. For the constructive and cooperative style, statistically significant differences were also found, $F(3,344) = 19.66$, $p = 0.001$, $\eta^2 = 0.15$, with higher scores observed among second-born and third-/last-born children.

Tukey's post hoc analysis showed higher levels of the competitive and dominant style among firstborn adolescents compared with second-born and third-/last-born children, as well as among only children compared with third-/last-born children. For the constructive and cooperative style, second-born and third-/last-born children exhibited higher scores than firstborn adolescents, while third-/last-born children also exhibited higher scores than only children.

The findings indicate that the competitive and dominant style is more pronounced among firstborn adolescents and only children, whereas the constructive and cooperative style is more pronounced among second-born and third-/last-born children.

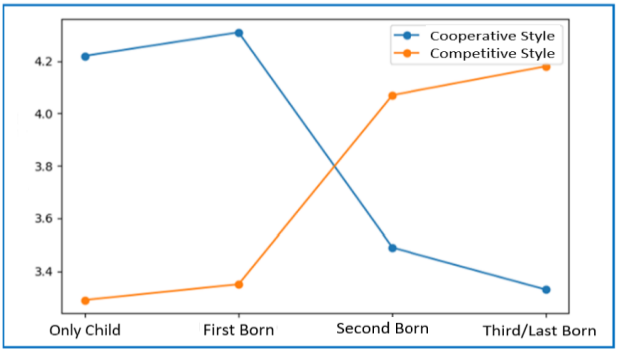

Figure № 10. Differences in Conflict Resolution Styles between Groups

Figure 10 illustrates differences in preferred conflict resolution styles according to birth order. Only children and firstborn children exhibit higher mean scores for the competitive style, whereas second-born and third-/last-born children exhibit higher scores for the constructive style. The observed pattern may be considered in the context of more intensive sibling interactions among later-born children and the associated experience of cooperation, compromise, and consideration for others. In this regard, the higher levels of the constructive style are also associated with the higher levels of Agreeableness and Conscientiousness identified among second-born and third-/last-born children.

3.1.3. Development of a Structural Model Demonstrating That Birth Order Influences Conflict Behavior Through the Mediating Role of Personality Traits

To examine whether personality traits are associated with specific conflict resolution styles, Pearson's correlation analysis should be applied.

Table № 14. Correlation Matrix

Variable	Competative Style	Constructive Style
Extraversion	r = 0.41***	r = -0.18*
Neuroticism	r = 0.36***	r = -0.29**
Openness to Experience	r = 0.33**	r = -0.11
Agreeableness	r = -0.39***	r = 0.47***
Conscientiousness	r = -0.44***	r = 0.53***

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

The findings delineate two distinct personality–behavioral profiles. The competitive style is positively correlated with Extraversion ($r = 0.41$, $p < 0.001$), Neuroticism ($r = 0.36$, $p < 0.001$), and Openness to Experience ($r = 0.33$, $p < 0.01$), whereas negative correlations are observed with Agreeableness ($r = –0.39$, $p < 0.001$) and Conscientiousness ($r = –0.44$, $p < 0.001$).

An opposite pattern is observed for the constructive style. It is positively associated with Agreeableness ($r = 0.47$, $p < 0.001$) and Conscientiousness ($r = 0.53$, $p < 0.001$) and negatively associated with Extraversion ($r = –0.18$, $p < 0.05$) and Neuroticism ($r = –0.29$, $p < 0.01$). No statistically significant association was found between Openness to Experience and the constructive style ($r = –0.11$, $p > 0.05$).

The resulting correlation matrix delineates a profile characterized by Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience, associated with a preference for the competitive style, and a profile based on Agreeableness and Conscientiousness, associated with the constructive style. The strongest positive correlation was found between Conscientiousness and the constructive style ($r = 0.53$, $p < 0.001$).

Table 15. Multiple Regression Analysis and Prediction of Conflict Resolution Styles and Personality Traits

Competitive Style		Constructive Style	
Predictor	β	Predictor	β
Extraversion	0.29***	Extraversion	-0.09
Neuroticism	0.24***	Neuroticism	-0.21**
Openness to Experience	0.18**	Openness to Experience	0.05
Agreeableness	-0.22***	Agreeableness	0.34***
Conscientiousness	-0.31***	Conscientiousness	0.39***

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

Multiple regression analysis indicates that personality characteristics make a significant predictive contribution to preferred conflict resolution styles. The model for the competitive style is statistically significant ($R^2 \approx 0.38$, $F(5,342) = 41.20$, $p < 0.001$), with Extraversion emerging as the strongest positive predictor ($\beta = 0.29$, $p < 0.001$), followed by Neuroticism ($\beta = 0.24$, $p < 0.001$) and Openness to Experience ($\beta = 0.18$, $p < 0.01$). Agreeableness ($\beta = –0.22$, $p < 0.001$) and Conscientiousness ($\beta = –0.31$, $p < 0.001$) emerge as negative predictors of the competitive style.

For the constructive and cooperative style, the regression model is also statistically significant ($R^2 \approx 0.42$, $F(5,342) = 49.50$, $p < 0.001$). Conscientiousness ($\beta = 0.39$, $p < 0.001$) and Agreeableness ($\beta = 0.34$, $p < 0.001$) emerge as the strongest positive predictors, whereas Neuroticism is a significant negative predictor ($\beta = –0.21$, $p < 0.01$). Extraversion ($\beta = –0.09$, $p > 0.05$) and Openness to Experience ($\beta = 0.05$, $p > 0.05$) do not make a statistically significant independent contribution to the constructive style.

The findings indicate distinct predictive profiles for the two conflict resolution styles. Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience are positive predictors of the competitive style, whereas Conscientiousness and Agreeableness make the most substantial positive predictive contribution to the constructive and cooperative style.

3.1.4. Медиаторни ефекти на реда на раждане върху личностните черти

Table 16. Direct Effects of Birth Order on Personality Traits

Path	β
Firstborn/Only Child → Extraversion	0.32
Firstborn/Only Child → Neuroticism	0.26
Firstborn/Only Child → Openness to Experience	0.29
Second-/Third-Born Child → Agreeableness	0.35
Second-/Third-Born Child → Conscientiousness	0.38

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

The analysis indicates positive direct effects of membership in the firstborn and only-child groups on Extraversion ($\beta = 0.32$, $p < 0.001$), Neuroticism ($\beta = 0.26$, $p < 0.001$), and Openness to Experience ($\beta = 0.29$, $p < 0.001$). The findings indicate that occupying the firstborn or only-child position within the family structure is associated with higher levels of these personality characteristics.

For second-born and third-born children, positive direct effects were found on Agreeableness ($\beta = 0.35$, $p < 0.001$) and Conscientiousness ($\beta = 0.38$, $p < 0.001$). This indicates an association between later birth-order positions and higher levels of Agreeableness and Conscientiousness. The higher coefficient for Conscientiousness indicates a stronger direct effect compared with Agreeableness. The identified effects further substantiate the observed differences in personality profiles according to birth order.

Table 17. Direct Effects of Personality Traits on Conflict Resolution Styles

Path	β
Extraversion → Competitive Style	0.31
Neuroticism → Competitive Style	0.24
Conscientiousness → Constructive Style	0.41
Agreeableness → Constructive Style	0.37

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

The structural model indicates that personality traits play a mediating role in the relationship between birth order and preferred conflict resolution styles. Extraversion ($\beta = 0.31$, $p < 0.001$) and Neuroticism ($\beta = 0.24$, $p < 0.001$) have positive direct effects on the competitive style.

Conscientiousness ($\beta = 0.41$, $p < 0.001$) and Agreeableness ($\beta = 0.37$, $p < 0.001$) show positive direct effects on the constructive style, supporting the association of these personality characteristics with a preference for constructive and cooperative conflict resolution strategies.

The quality of the structural model was assessed using the principal fit indices, which allow evaluation of the correspondence between the theoretically specified model and the empirical data. The good model fit observed supports the statistical and theoretical adequacy of the model, as well as the mediating role of personality characteristics in the interrelationship between birth order and preferred conflict resolution styles.

The findings support the main research hypothesis, according to which the personality traits “Extraversion,” “Neuroticism,” and “Openness to Experience” are more characteristic of firstborn adolescents and only children and are positively associated with a preference for the competitive and dominant style in conflict situations. In contrast, the personality traits “Agreeableness” and “Conscientiousness” are more characteristic of second-born and third-/last-born children and are associated with a preference for the constructive and cooperative conflict resolution style.

The findings support the main research hypothesis, according to which the personality traits “Extraversion,” “Neuroticism,” and “Openness to Experience” are more characteristic of firstborn and only children in the family and are positively associated with a preference for the competitive style in conflict situations. In contrast, the personality traits “Agreeableness” and “Conscientiousness” are more characteristic of adolescents with siblings and are

associated with a preference for the constructive and cooperative conflict resolution style.

3.2. Results of the Examination of Gender Differences among Siblings in the Context of Personality Traits

The study included N = 174 adolescents with same-gender siblings, of whom N = 90 were girls and N = 84 were boys. The relatively balanced distribution of participants provides appropriate methodological conditions for a comparative analysis of differences in personality characteristics between the two groups.

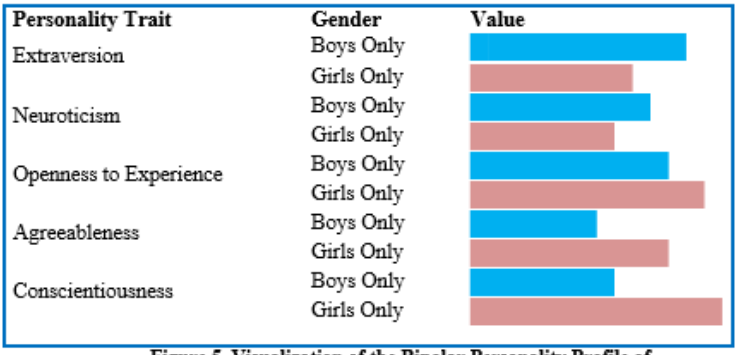

Figure 5. Visualization of the Bipolar Personality Profile of Female-Only and Male-Only Sibling Groups

The data presented in Graph 5 indicate that boys with male siblings are characterized by higher levels of Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience, whereas girls with female siblings exhibit higher levels of Agreeableness and Conscientiousness. Two distinct personality profiles emerge among the groups examined.

3.2.1. Assessment of Statistical Assumptions

Before conducting the main statistical analyses, the assumptions underlying the use of parametric methods were assessed. The normality of the distributions was evaluated using the Shapiro–Wilk test, with statistically nonsignificant values ($p > 0.05$) obtained for all variables examined, while the skewness and kurtosis coefficients were within the range of ±1. These findings confirm the absence of substantial deviations from a normal distribution.

The homogeneity of variances was assessed using Levene's test, with statistically nonsignificant values ($p > 0.05$) obtained for all dependent variables, confirming that the assumption of homogeneity of variances was met.

The assessment of multicollinearity showed that the correlation coefficients among the personality characteristics examined remained below the critical threshold of $r \geq 0.80$, with the strongest positive correlation observed between Agreeableness and Conscientiousness ($r = 0.58$, $p < 0.001$). All Tolerance values were above the critical threshold of 0.20, while the VIF values were below the threshold of 5.00, with the highest value observed for Conscientiousness (VIF = 1.64). These indicators confirm the absence of problematic multicollinearity and support the applicability of the subsequent multivariate and regression analyses.

3.2.2. Multivariate Analysis of Variance (MANOVA)

After confirming that the statistical assumptions were met, a multivariate analysis of variance (MANOVA) was conducted to examine differences in personality characteristics between girls and boys with same-gender siblings.

Table 23. Multivariate Effects of Gender on Personality Traits

Indicator	Value
Wilks' Lambda (Λ)	0.79
F(5,168)	8.94***
p	< 0.001
η^2	0.21

The multivariate analysis of variance revealed a statistically significant effect of gender on the combined set of personality characteristics among adolescents with same-gender siblings (Wilks' $\Lambda = 0.79$, $F(5,168) = 8.94$, $p < 0.001$). The effect size ($\eta^2 = 0.21$) was large, indicating substantial differences in the overall personality profile between the groups examined.

3.2.3. One-Way ANOVA Analyses to Test the First Working Hypothesis

To identify differences between girls and boys with same-gender siblings with respect to the individual personality characteristics, one-way analyses of variance (ANOVA) were conducted. The application of this statistical method allows for a systematic comparison of the groups examined across the personality characteristics included in the analysis and for a more precise identification of the differences between them.

Table 24. Gender Differences among Siblings in the Context of Personality Traits

Personality Trait	Sibling Gender	M	SD	F (1,172)	p	η^2
Extraversion	Girls Only	3.68	0.61	22.40	<0.001	0.12
	Boys Only	4.12	0.58			
Neuroticism	Girls Only	3.21	0.66	18.60	<0.001	0.10
	Boys Only	3.74	0.69			
Openness to Experience	Girls Only	3.79	0.59	16.90	<0.001	0.09
	Boys Only	4.18	0.56			
Agreeableness	Girls Only	4.14	0.54	31.70	<0.001	0.16
	Boys Only	3.51	0.62			
Conscientiousness	Girls Only	4.26	0.50	36.90	<0.001	0.18
	Boys Only	3.63	0.57			

A one-way analysis of variance revealed statistically significant gender differences across all personality characteristics examined. Boys with male siblings exhibited higher levels of Extraversion ($M = 4.12$, $F(1,172) = 22.40$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.12$), Neuroticism ($M = 3.74$, $F(1,172) = 18.60$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.10$), and Openness to Experience ($M = 4.18$, $F(1,172) = 16.90$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.09$) compared with girls.

Higher levels of Agreeableness ($M = 4.14$, $F(1,172) = 31.70$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.16$) and Conscientiousness ($M = 4.26$, $F(1,172) = 36.90$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.18$) were found among girls with female siblings compared with boys. The identified differences delineate distinct personality profiles in the two groups examined.

The findings provide strong support for the first working hypothesis, according to which the personality traits "Agreeableness" and "Conscientiousness" are more characteristic of girls with siblings, whereas "Extraversion," "Neuroticism," and "Openness to Experience" are more characteristic of boys with siblings.

3.3. Results of the Examination of Gender Differences among Siblings in the Context of Conflict Resolution Styles

The study included N = 174 adolescents with same-gender siblings, of whom N = 90 were girls and N = 84 were boys. The relatively balanced distribution of participants provides appropriate methodological conditions for a comparative analysis of differences in conflict resolution styles between the two groups.

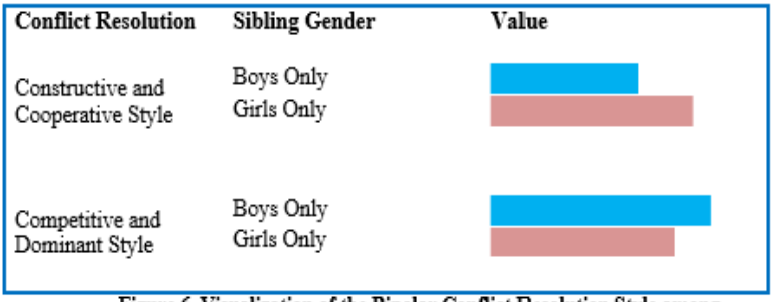

Figure 6. Visualization of the Bipolar Conflict Resolution Style among Female-Only and Male-Only Sibling Groups

The data presented in Graph 6 indicate differences between the two genders with respect to conflict resolution styles. Girls with female siblings are characterized by higher levels of the constructive and cooperative style, associated with an orientation toward cooperation, compromise, and the maintenance of interpersonal harmony. In contrast, boys with male siblings exhibit higher levels of the competitive and dominant style, associated with assertiveness, maintaining one's own position, and dominance in conflict situations.

3.3.1. Assessment of Statistical Assumptions

Before conducting the main statistical analyses, the assumptions underlying the use of parametric methods were assessed. The normality of the distributions, the homogeneity of variances, and the absence of multicollinearity among the dependent variables were examined.

The normality of the distributions was assessed using the Shapiro–Wilk test, with statistically nonsignificant values ($p > 0.05$) obtained for all variables examined, while the skewness and kurtosis coefficients were within the range of ±1. These findings confirm the absence of substantial deviations from a normal distribution.

The homogeneity of variances was assessed using Levene's test, with statistically nonsignificant values ($p > 0.05$) obtained for all dependent variables, confirming that the assumption of homogeneity of variances was met. The observed indicators show relatively uniform variation across the groups compared and support the applicability of the subsequent analyses of variance.

The assessment of multicollinearity showed a moderate negative correlation between the constructive and cooperative style and the competitive and dominant style ($r = -0.52$, $p = 0.001$), which remained below the critical threshold of $r \geq 0.80$. The identified relationship indicates that higher levels of constructive and cooperative behavior are associated with lower levels of competitive and dominant behavior, without reaching a degree of interrelationship indicative of problematic

multicollinearity. The Tolerance (0.73) and VIF (1.37) values were also within acceptable limits and confirmed that the assumption of the absence of problematic multicollinearity was met.

3.3.2. Multivariate Analysis of Variance (MANOVA)

To determine the overall effect of gender on conflict resolution styles, a multivariate analysis of variance (MANOVA) was conducted.

Table 28. Multivariate Effects of Gender on Personality Traits

Indicator	Value
Wilks' Lambda (Λ)	0.74
F(2,171)	29.86***
p	< 0.001
η^2	0.26

The multivariate analysis of variance revealed a statistically significant effect of gender on the combined set of conflict resolution styles among adolescents with same-gender siblings (Wilks' $\Lambda = 0.74$, $F(2,171) = 29.86$, $p < 0.001$). The effect size ($\eta^2 = 0.26$) was large, indicating substantial differences in the overall configuration of conflict resolution styles between the two groups examined in the comparative analysis. Gender thus emerged as a significant factor associated both with the individual behavioral styles and with the overall structure of preferred conflict resolution strategies during adolescence.

3.3.3. One-Way ANOVA Analyses to Test the Second Working Hypothesis

To identify differences between girls and boys with same-gender siblings with respect to conflict resolution styles, one-way analyses of variance (ANOVA) were conducted. The analysis allows for an assessment of the statistical significance and magnitude of the identified differences between the two groups, as well as for an examination of the specific characteristics of the preferred behavioral strategies in conflict situations according to the gender of the adolescents examined.

Table 29. Gender Differences among Siblings in the Context of Conflict Resolution Styles

Conflict Resolution	Sibling Gender	M	SD	F (1,172)	p	η^2
Constructive and Cooperative Style	Girls Only	4.19	0.53	39.80	<0.001	0.19
	Boys Only	3.48	0.61			
Competitive and Dominant Style	Girls Only	3.37	0.67	42.61	<0.001	0.21
	Boys Only	4.21	0.64			

A one-way analysis of variance revealed statistically significant differences between girls and boys with same-gender siblings with respect to the constructive and cooperative style, $F(1,172) = 39.80$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.19$. Girls with female siblings ($M = 4.19$, $SD = 0.53$) exhibited higher levels of constructive and cooperative behavior compared with boys with male siblings ($M = 3.48$, $SD = 0.61$), with the observed effect size being large.

Statistically significant differences were also found for the competitive and dominant style, $F(1,172) = 42.61$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.21$. Boys with male siblings ($M = 4.21$, $SD = 0.64$) exhibited higher levels of competitive and dominant behavior compared with girls with female siblings ($M = 3.37$, $SD = 0.67$), with the effect size also being large.

The identified differences indicate a preference for the constructive and cooperative style among girls with same-gender siblings and for the competitive and dominant style among boys with same-gender siblings.

The findings provide strong support for the second working hypothesis, according to which the constructive and cooperative conflict resolution style is more characteristic of girls with same-gender siblings, whereas the competitive and dominant style is more characteristic of boys with same-gender siblings.

3.4. Results of the Examination of Age Differences between Siblings in the Context of Personality Traits

The study included a total of N = 276 adolescents, divided into three groups according to age spacing between siblings: up to 3 years – small age difference (N = 98); up to 5 years – moderate age difference (N = 94); over 6 years – large age difference (N = 84). The relatively balanced distribution of participants provides appropriate

methodological conditions for a comparative analysis of differences in personality characteristics among siblings with different age spacing.

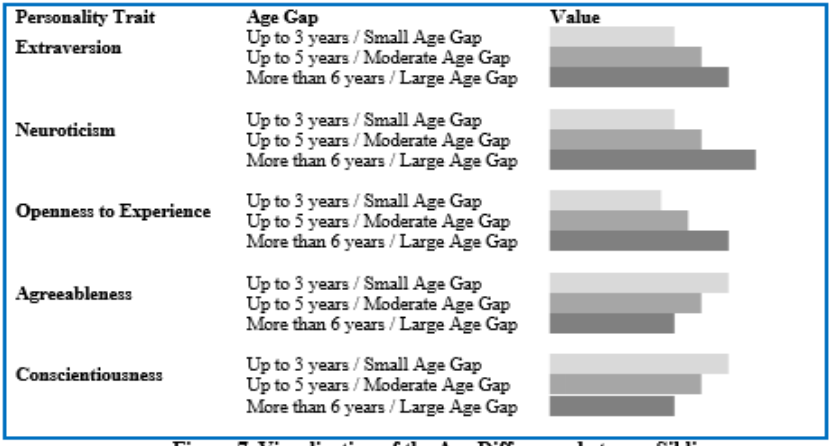

Figure 7. Visualization of the Age Difference between Siblings in the Context of Personality Traits

Graph 7 illustrates differences among siblings according to the age spacing between them. The highest levels of Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience are observed among siblings with a large age difference, whereas higher levels of Agreeableness and Conscientiousness are observed among siblings with a small age difference.

3.4.1. Assessment of Statistical Assumptions

Before conducting the main statistical analyses, the assumptions underlying the use of parametric methods were examined. The normality of the distributions, homogeneity of variances, and absence of multicollinearity among the personality characteristics examined were assessed.

The normality of the distributions was assessed using the Shapiro–Wilk test, with statistically nonsignificant values ($p > 0.05$) obtained for all variables examined, while the skewness and kurtosis coefficients were within the range of ±1. These findings confirm the absence of substantial deviations from a normal distribution.

The homogeneity of variances was assessed using Levene's test, with statistically nonsignificant values ($p > 0.05$) obtained for all dependent variables, confirming that the assumption of homogeneity of variances was met. The observed indicators show relatively uniform variation across the groups compared and support the applicability of the subsequent analyses of variance.

The assessment of multicollinearity showed that the correlation coefficients among the personality characteristics examined remained below the critical threshold of $r \geq 0.80$, with the strongest positive correlation observed between Agreeableness and Conscientiousness ($r = 0.57$, $p < 0.001$). The remaining correlations were also of low to moderate magnitude, indicating no problematically high interrelationships among the variables examined. All Tolerance values were above the critical threshold of 0.20, while the VIF values were below the threshold of 5.00, with the highest value observed for Conscientiousness (VIF = 1.69). Taken together, these indicators confirm the absence of problematic multicollinearity among the personality characteristics examined and support the applicability of the subsequent multivariate analyses.

3.4.2. Многомерен дисперсионен анализ (MANOVA)

Table 34. Multivariate Effects of Age Difference between Siblings on Personality Traits

Indicator	Value
Wilks' Lambda (Λ)	0.71
F(10,538)	10.84***
p	< 0.001
η^2	0.17

The multivariate analysis of variance revealed a statistically significant effect of age spacing between siblings on the combined set of personality characteristics (Wilks' $\Lambda = 0.71$, $F(10,538) = 10.84$, $p < 0.001$). The obtained result indicates that substantial differences in the overall configuration of the personality characteristics examined are observed among the groups formed according to age spacing between siblings.

The effect size ($\eta^2 = 0.17$) was large, further underscoring the significance of the differences identified among the groups included in the comparative analysis. Age spacing between siblings emerged as a significant factor associated with the observed differences in the overall personality profile of the adolescents examined.

3.4.3. One-Way ANOVA Analyses to Test the Third Working Hypothesis

To identify differences in personality characteristics among the groups formed according to age spacing between siblings, one-way analyses of variance (ANOVA) were conducted.

Table 35. Age differences among siblings in the context of personality traits

Personality Trait	Age Gap	M	SD	F (2,273)	p	η^2
Extraversion	Up to 3 years / Small Age Gap	3.58	0.61	18.90	<0.001	0.12
	Up to 5 years / Moderate Age Gap	3.86	0.63			
	More than 6 years / Large Age Gap	4.21	0.59			
Neuroticism	Up to 3 years / Small Age Gap	3.18	0.65	16.40	<0.001	0.11
	Up to 5 years / Moderate Age Gap	3.47	0.68			
	More than 6 years / Large Age Gap	3.88	0.71			
Openness to Experience	Up to 3 years / Small Age Gap	3.71	0.57	20.70	<0.001	0.13
	Up to 5 years / Moderate Age Gap	3.96	0.61			
	More than 6 years / Large Age Gap	4.29	0.56			
Agreeableness	Up to 3 years / Small Age Gap	4.18	0.54	24.10	<0.001	0.15
	Up to 5 years / Moderate Age Gap	3.76	0.59			
	More than 6 years / Large Age Gap	3.29	0.63			
Conscientiousness	Up to 3 years / Small Age Gap	4.24	0.51	27.80	<0.001	0.17
	Up to 5 years / Moderate Age Gap	3.82	0.56			
	More than 6 years / Large Age Gap	3.37	0.61			

The one-way analyses of variance revealed statistically significant differences among the groups with different age spacing between siblings with respect to all personality characteristics examined ($p < 0.001$). For Extraversion, a statistically significant effect was found, $F(2,273) = 18.90$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.12$. The highest scores were observed among adolescents with a large age difference ($M = 4.21$, $SD = 0.59$), whereas the lowest scores were observed among those with a small age difference ($M = 3.58$, $SD = 0.61$).

Statistically significant differences were also found for Neuroticism, $F(2,273) = 16.40$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.11$, with the highest scores observed among adolescents with a large age difference ($M = 3.88$, $SD = 0.71$) and the lowest among those with a small age difference ($M = 3.18$, $SD = 0.65$). A similar pattern was observed for Openness to Experience, $F(2,273) = 20.70$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.13$, with the highest scores found among adolescents with a large age difference ($M = 4.29$, $SD = 0.56$) and the lowest among those with a small age difference ($M = 3.71$, $SD = 0.57$).

An opposite pattern was observed for Agreeableness, $F(2,273) = 24.10$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.15$, with the highest scores found among adolescents with a small age difference ($M = 4.18$, $SD = 0.54$) and the lowest among those with a large age difference ($M = 3.29$, $SD = 0.63$). The largest effect size was found for Conscientiousness, $F(2,273) = 27.80$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.17$, with the highest scores observed among

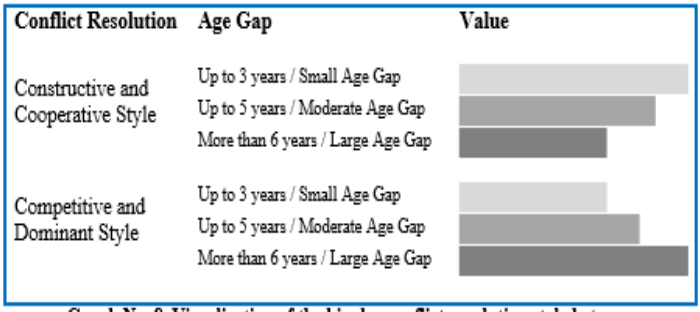
adolescents with a small age difference (M = 4.24, SD = 0.51) and the lowest among those with a large age difference (M = 3.37, SD = 0.61).

Tukey's post hoc analysis showed that the main differences in Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience occurred between the groups with large and small age spacing, with statistically significant differences also found between some adjacent groups. For Agreeableness and Conscientiousness, the differences were most pronounced between the group with small age spacing and the other groups compared.

The results of the analysis of variance provide strong support for the third working hypothesis, according to which the personality traits "Agreeableness" and "Conscientiousness" are more characteristic of siblings with a small age difference, whereas the personality traits "Extraversion," "Neuroticism," and "Openness to Experience" are more characteristic of siblings with a large age difference.

3.5. Results of the Examination of Age Differences between Siblings in the Context of Conflict Resolution Styles

The study included a total of N = 276 adolescents, divided into three groups according to age spacing between siblings: up to 3 years – small age difference (N = 98); up to 5 years – moderate age difference (N = 94); over 6 years – large age difference (N = 84). The distribution of participants across the three groups was relatively balanced, providing appropriate methodological conditions for the application of parametric statistical procedures and for comparative analysis among the groups examined. This sample structure allows for a more precise examination of differences in preferred conflict resolution styles among siblings with different age spacing.

Graph No. 8. Visualization of the bipolar conflict-resolution style between siblings with differences in age gap

Graph 8 illustrates differences in conflict resolution styles among siblings with different age spacing. Siblings with a small age difference exhibit higher levels of the

constructive and cooperative style, whereas siblings with a large age difference exhibit higher levels of the competitive and dominant style.

3.5.1. Assessment of Statistical Assumptions

Before conducting the main statistical analyses, the assumptions underlying the use of parametric methods were examined. The normality of the distributions, homogeneity of variances, and absence of multicollinearity among the conflict resolution styles examined were assessed.

The normality of the distribution of each dependent variable was assessed using the Shapiro–Wilk test, which is appropriate for assessing normality, particularly in small- and medium-sized samples. The results obtained showed no statistically significant deviations from a normal distribution ($p > 0.05$ for all variables); therefore, the null hypothesis of normality was not rejected.

The homogeneity of variances was assessed using Levene's test. The results showed no statistically significant differences in variances among the groups examined ($p > 0.05$ for all variables); therefore, the null hypothesis of equality of variances was not rejected. Thus, no statistically significant deviations from the assumption of homogeneity of variances were identified.

The assessment of multicollinearity showed a moderate negative correlation between the constructive and cooperative style and the competitive and dominant style ($r = -0.56$, $p < 0.001$), which remained below the critical threshold of $r \geq 0.80$. The identified relationship indicates that higher levels of constructive and cooperative behavior are associated with lower levels of competitive and dominant behavior, without reaching a degree of interrelationship indicative of problematic multicollinearity. The Tolerance value (0.69) was above the critical threshold of 0.20, while the VIF value (1.44) was below the threshold of 5.00. Taken together, these indicators confirm the absence of problematic multicollinearity and support the applicability of the subsequent multivariate analyses.

3.5.2. Multivariate Analysis of Variance (MANOVA)

To determine the overall effect of age spacing between siblings on the combined set of conflict resolution styles, a multivariate analysis of variance (MANOVA) was conducted.

Table 39. Multivariate Effect of Age Difference Between Siblings on Conflict Resolution Styles

Indicator	Value
Wilks' Lambda (Λ)	0.69
F(4,544)	14.82***
p	< 0.001
η^2	0.18

The multivariate analysis of variance revealed a statistically significant effect of age spacing between siblings on the combined set of conflict resolution styles (Wilks' $\Lambda = 0.69$, $F(4,544) = 14.82$, $p < 0.001$). The obtained result indicates that substantial differences in the overall configuration of preferred conflict resolution styles are observed among the groups formed according to age spacing between siblings.

The effect size ($\eta^2 = 0.18$) was large, underscoring the significance of the differences identified among the groups compared. Age spacing between siblings emerged as a significant factor associated with differences in the preferred conflict resolution strategies among the adolescents examined.

3.5.3. One-Way ANOVA Analyses to Test the Fourth Working Hypothesis

To identify differences in preferred conflict resolution styles among the groups formed according to age spacing between siblings, one-way analyses of variance (ANOVA) were conducted.

Table 40. Age Differences Between Siblings in the Context of Conflict Resolution Style

Conflict Resolution	Age Gap	M	SD	F (2,273)	p	η^2
Constructive and Cooperative Style	Up to 3 years / Small Age Gap	4.26	0.52	29.60	<0.001	0.18
	Up to 5 years / Moderate Age Gap	3.88	0.57			
	More than 6 years / Large Age Gap	3.31	0.64			
Competitive and Dominant Style	Up to 3 years / Small Age Gap	3.24	0.61	31.80	<0.001	0.19
	Up to 5 years / Moderate Age Gap	3.76	0.66			
	More than 6 years / Large Age Gap	4.29	0.69			

The one-way analyses of variance revealed statistically significant differences among the groups with different age spacing between siblings with respect to preferred conflict resolution styles ($p < 0.001$).

For the constructive and cooperative style, a statistically significant effect of age spacing was found, $F(2,273) = 29.60$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.18$. The highest scores were observed among adolescents with a small age difference ($M = 4.26$, $SD = 0.52$), followed by participants with a moderate age difference ($M = 3.88$, $SD = 0.57$), while the lowest scores were observed in the group with a large age difference ($M = 3.31$, $SD = 0.64$). The effect size was large, indicating substantial differences among the groups compared.

An opposite pattern was observed for the competitive and dominant style, $F(2,273) = 31.80$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.19$. The highest scores were observed among adolescents with a large age difference ($M = 4.29$, $SD = 0.69$), followed by participants with a moderate age difference ($M = 3.76$, $SD = 0.66$), while the lowest scores were observed among those with a small age difference ($M = 3.24$, $SD = 0.61$). The effect size for this style was also large.

Tukey's post hoc analysis showed statistically significant differences among the three groups for both conflict resolution styles examined. For the constructive and cooperative style, scores decreased as age spacing between siblings increased, whereas the competitive and dominant style showed the opposite pattern, with scores increasing as age spacing between siblings increased.

The findings provide strong support for the fourth working hypothesis, according to which the constructive and cooperative conflict resolution style is more characteristic of siblings with a small age difference, whereas the competitive and dominant style is more characteristic of siblings with a large age difference.

3.6. Results of the Examination of the Number of Siblings in the Context of Personality Traits

The study included a total of $N = 348$ adolescents, divided into three groups according to the number of siblings: a two-sibling configuration ($N = 200$), only children ($N = 72$), and a multiple-sibling configuration ($N = 76$). The groups formed allow for a comparative analysis of differences in personality characteristics among adolescents with different sibling configurations.

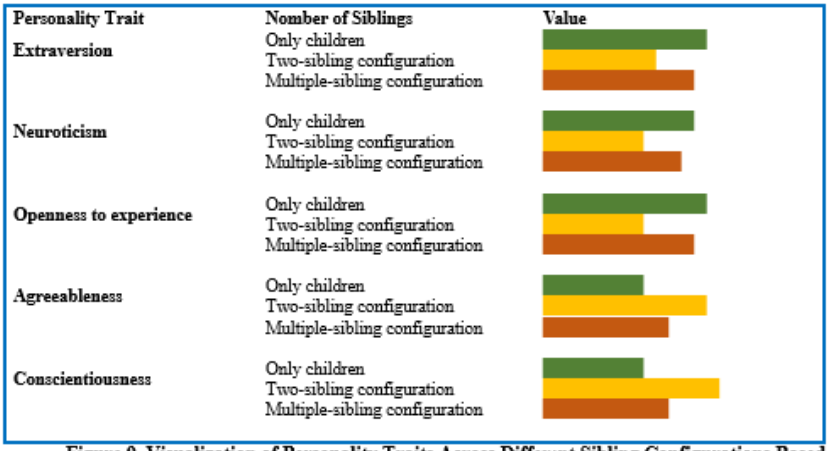

Figure 9. Visualization of Personality Traits Across Different Sibling Configurations Based on the Number of Siblings

Graph 9 illustrates differences in personality characteristics among adolescents with different sibling configurations. The highest levels of Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience are observed among only children and adolescents from a multiple-sibling configuration, whereas higher levels of Agreeableness and Conscientiousness are observed among adolescents from a two-sibling configuration. To clarify the relationship between the number of siblings and adolescents' personality characteristics, a comparative analysis was conducted across the groups formed. The analysis allows for an examination of differences in the expression of the major personality traits according to the specific characteristics of sibling configuration. From a theoretical perspective, the number of siblings is considered in relation to different conditions of socialization, interpersonal interaction, and the distribution of family resources, which may be associated with individual characteristics of personality development during adolescence.

3.6.1. Assessment of Statistical Assumptions

Before conducting the main statistical analyses, the assumptions underlying the use of parametric methods were examined. The normality of the distributions, homogeneity of variances, and absence of multicollinearity among the personality characteristics examined were assessed.

The normality of the distributions was assessed using the Shapiro–Wilk test and the skewness and kurtosis coefficients. For all personality characteristics examined, statistically nonsignificant Shapiro–Wilk test values ($p > 0.05$) were obtained, while the

skewness and kurtosis values were within the range of ±1. These findings confirm the absence of substantial deviations from a normal distribution.

The homogeneity of variances was assessed using Levene's test, with statistically nonsignificant values ($p > 0.05$) obtained for all dependent variables, confirming that the assumption of homogeneity of variances was met. The observed indicators show relatively uniform variation across the groups compared and support the applicability of the subsequent analyses of variance.

The assessment of multicollinearity showed that the correlation coefficients among the personality characteristics examined remained below the critical threshold of $|r| = 0.80$, with the strongest positive correlation observed between Agreeableness and Conscientiousness ($r = 0.59$, $p < 0.001$). The remaining correlations were also of low to moderate magnitude, indicating no problematically high interrelationships among the variables examined. All Tolerance values were above the critical threshold of 0.20, while the VIF values were below the threshold of 5.00, with the highest value observed for Conscientiousness (VIF = 1.72). Taken together, these indicators confirm the absence of problematic multicollinearity and support the applicability of the subsequent multivariate analyses.

3.6.2. Multivariate Analysis of Variance (MANOVA)

To determine the overall effect of the number of siblings on the combined set of personality characteristics, a multivariate analysis of variance (MANOVA) was conducted.

Table 45. Multivariable effect of the number of siblings on personality characteristics

Indicator	Value
Wilks' Lambda (Λ)	0.67
F(10,682)	15.92***
p	< 0.001
η^2	0.19

The multivariate analysis of variance revealed a statistically significant effect of the number of siblings on the combined set of personality characteristics (Wilks' $\Lambda = 0.67$, $F(10,682) = 15.92$, $p < 0.001$). The obtained result indicates that substantial differences in the overall configuration of the personality characteristics examined are observed among the groups formed according to the number of siblings. The effect size ($\eta^2 = 0.19$) was large, further underscoring the significance of the differences identified

among the groups compared. The number of siblings emerged as a significant factor associated with differences in the overall personality profile of the adolescents examined.

3.6.3. One-Way ANOVA Analyses to Test the Fifth Working Hypothesis

One-way analyses of variance (ANOVA) were conducted to examine differences in personality characteristics among groups based on the number of siblings. Following the significant MANOVA effect, differences in Extraversion, Neuroticism, Openness to Experience, Agreeableness, and Conscientiousness were examined, providing a basis for testing the fifth working hypothesis. The analysis compared only children, adolescents from a two-sibling configuration, and adolescents from a multiple-sibling configuration. The analysis focused on determining whether the observed differences in the five personality characteristics reached statistical significance across the groups examined.

Table 46. Number of siblings and individual differences in the context of personality traits

Personality Trait	Nomber of Siblings	M	SD	F (2,345)	p	η^2
Extraversion	Only children	4.18	0.62			
	Two-sibling configuration	3.66	0.60	17.80	<0.001	0.11
	Multiple-sibling configuration	4.09	0.64			
Neuroticism	Only children	3.91	0.73			
	Two-sibling configuration	3.29	0.67	15,41	<0.001	0.10
	Multiple-sibling configuration	3.82	0.71			
Openness to experience	Only children	4.30	0.58			
	Two-sibling configuration	3.78	0.56	19.29	<0.001	0.12
	Multiple-sibling configuration	4.22	0.61			
Agreeableness	Only children	3.18	0.61			
	Two-sibling configuration	4.11	0.54	26.81	<0.001	0.16
	Multiple-sibling configuration	3.36	0.63			
Conscientiousness	Only children	3.36	0.60			
	Two-sibling configuration	4.19	0.52	29.38	<0.001	0.17
	Multiple-sibling configuration	3.49	0.58			

The one-way analyses of variance revealed statistically significant differences among the groups formed according to the number of siblings with respect to all personality characteristics examined ($p < 0.001$).

For Extraversion, a statistically significant effect was found, $F(2,345) = 17.80$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.11$. The highest scores were observed among only children ($M = 4.18$, $SD = 0.62$), followed by adolescents from a multiple-sibling configuration ($M = 4.09$, $SD = 0.64$), while the lowest scores were observed among participants from a two-sibling configuration ($M = 3.66$, $SD = 0.60$).

Statistically significant differences were also found for Neuroticism, $F(2,345) = 15.41$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.10$, with the highest scores observed among only children ($M = 3.91$, $SD = 0.73$), followed by adolescents from a multiple-sibling configuration (M

= 3.82, SD = 0.71), while the lowest scores were observed among adolescents from a two-sibling configuration (M = 3.29, SD = 0.67). A similar pattern was observed for Openness to Experience, $F(2,345) = 19.29$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.12$, with the highest scores found among only children (M = 4.30, SD = 0.58), followed by adolescents from a multiple-sibling configuration (M = 4.22, SD = 0.61), while the lowest scores were observed among adolescents from a two-sibling configuration (M = 3.78, SD = 0.56).

An opposite pattern was observed for Agreeableness, $F(2,345) = 26.81$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.16$, with the highest scores observed among adolescents from a two-sibling configuration (M = 4.11, SD = 0.54) and the lowest among only children (M = 3.18, SD = 0.61). The largest effect size was found for Conscientiousness, $F(2,345) = 29.38$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.17$, with the highest scores observed among adolescents from a two-sibling configuration (M = 4.19, SD = 0.52) and the lowest among only children (M = 3.36, SD = 0.60). Taken together, these findings indicate distinct patterns of personality characteristics across the sibling configurations examined.

Tukey's post hoc analysis further showed that, for Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience, statistically significant differences were observed between the two-sibling configuration and the other two groups included in the analysis, whereas the differences between only children and adolescents from a multiple-sibling configuration did not reach statistical significance in the comparisons conducted. For Agreeableness, adolescents from a two-sibling configuration exhibited statistically significantly higher scores than the other two groups, with a statistically significant difference also found between adolescents from a multiple-sibling configuration and only children within the analyzed sample. For Conscientiousness, adolescents from a two-sibling configuration likewise exhibited statistically significantly higher scores than the other two groups, whereas the difference between only children and adolescents from a multiple-sibling configuration was not statistically significant in the post hoc comparison.

The findings provide strong support for the fifth working hypothesis, according to which the personality traits "Agreeableness" and "Conscientiousness" are more characteristic of adolescents from a two-sibling configuration, whereas "Extraversion," "Neuroticism," and "Openness to Experience" are more characteristic of only children and adolescents from a multiple-sibling configuration. The identified differences delineate distinct personality profiles among the adolescents examined according to the number of siblings and the specific characteristics of sibling configuration.

3.7. Results of the Examination of the Number of Siblings in the Context of Conflict Resolution Styles

The study included a total of N = 348 adolescents, divided into three groups according to the number of siblings: a two-sibling configuration (N = 200), only children (N = 72), and a multiple-sibling configuration (N = 76). The groups formed allow for a comparative analysis of differences in preferred conflict resolution styles among adolescents with different sibling configurations.

To clarify the relationship between the number of siblings and conflict resolution styles, a comparative analysis was conducted across the groups formed. The analysis allows for an examination of differences in preferred patterns of response in conflict situations among only children, adolescents from a two-sibling configuration, and adolescents from a multiple-sibling configuration. In this way, a basis is established for the subsequent statistical examination of the interrelationships between the specific characteristics of sibling configuration and preferred behavioral strategies in conflict situations.

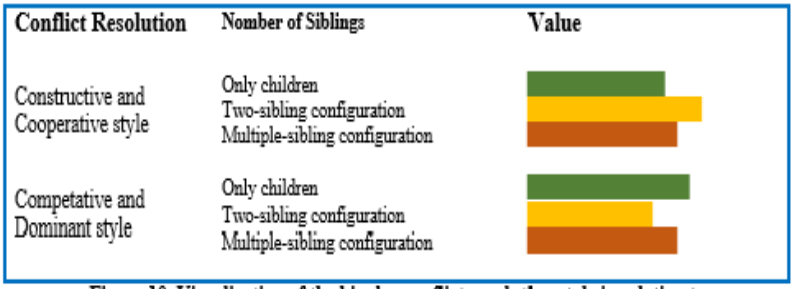

Figure 10. Visualization of the bipolar conflict-resolution style in relation to the number of siblings, with respect to conflict-resolution style

Adolescents from a two-sibling configuration exhibit higher levels of the constructive and cooperative style, whereas only children and adolescents from a multiple-sibling configuration exhibit higher levels of the competitive and dominant style.

3.7.1. Assessment of Statistical Assumptions

Before conducting the main statistical analyses, the assumptions underlying the use of parametric methods were examined. The normality of the distributions, homogeneity of variances, and absence of multicollinearity among the conflict resolution styles examined were assessed.

The normality of the distributions was assessed using the Shapiro–Wilk test and the skewness and kurtosis coefficients. For both conflict resolution styles examined, statistically nonsignificant Shapiro–Wilk test values ($p > 0.05$) were obtained, while the skewness and kurtosis values were within the range of ±1. These findings confirm the absence of substantial deviations from a normal distribution.

The homogeneity of variances was assessed using Levene's test, with statistically nonsignificant values ($p > 0.05$) obtained for all dependent variables, confirming that the assumption of homogeneity of variances was met. The observed indicators show relatively uniform variation across the groups compared and support the applicability of the subsequent analyses of variance.

The assessment of multicollinearity showed a moderate negative correlation between the constructive and cooperative style and the competitive and dominant style ($r = -0.58$, $p < 0.001$), which remained below the critical threshold of $|r| = 0.80$. The identified relationship indicates that higher levels of constructive and cooperative behavior are associated with lower levels of competitive and dominant behavior, without reaching a degree of interrelationship indicative of problematic multicollinearity. The Tolerance value (0.66) was above the critical threshold of 0.20, while the VIF value (1.52) was below the threshold of 5.00. Taken together, these indicators support the conclusion regarding the absence of problematic multicollinearity and the applicability of the subsequent multivariate analyses.

3.7.2. Multivariate Analysis of Variance (MANOVA)

Following the assessment of the statistical assumptions, a multivariate analysis of variance (MANOVA) was conducted to determine the overall effect of the number of siblings on the combined set of conflict resolution styles. The analysis allows for determining whether statistically significant differences exist among the groups formed according to the number of siblings in the overall configuration of preferred conflict resolution styles.

Table 50. Multivariable effect of the number of siblings on personality characteristics

Indicator	Value
Wilks' Lambda (Λ)	0.64
F(4,688)	19.74***
p	< 0.001
η^2	0.21

The multivariate analysis of variance revealed a statistically significant effect of the number of siblings on the combined set of conflict resolution styles (Wilks' $\Lambda = 0.64$, $F(4,688) = 19.74$, $p < 0.001$). The obtained result indicates that substantial differences in the overall configuration of preferred conflict resolution styles are observed among the groups formed according to the number of siblings.

The effect size ($\eta^2 = 0.21$) was large, underscoring the significance of the differences identified among the groups compared. The number of siblings emerged as a significant factor associated with differences in the preferred conflict resolution strategies among the adolescents examined. The findings indicate the presence of a consistent relationship between the specific characteristics of sibling configuration and preferred patterns of response in conflict situations.

3.7.3. One-Way ANOVA Analyses to Test the Sixth Working Hypothesis

To identify differences in conflict resolution styles among the groups formed according to the number of siblings, one-way analyses of variance (ANOVA) were conducted. The analysis allows for a more precise examination of the differences identified through MANOVA with respect to the constructive and cooperative and the competitive and dominant conflict resolution styles.

Table 51. Number of siblings and individual conflict-resolution styles

Conflict Resolution	Nomber of Siblings	M	SD	F (2,345)	p	η^2
Constructive and Cooperative style	Only children	3.31	0.58	34.59	<0.001	0.20
	Two-sibling configuration	4.24	0.51			
	Multiple-sibling configuration	3.44	0.60			
Competitive and Dominant Style	Only children	4.18	0.63	37.21	<0.001	0.22
	Two-sibling configuration	3.29	0.56			
	Multiple-sibling configuration	4.09	0.67			

For the constructive and cooperative style, a statistically significant effect of sibling configuration was found, $F(2,345) = 34.59$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.20$. The highest mean scores were observed among adolescents from a two-sibling configuration ($M = 4.24$, $SD = 0.51$), followed by participants from a multiple-sibling configuration ($M = 3.44$, $SD = 0.60$), while the lowest scores were observed among only children ($M = 3.31$, $SD = 0.58$).

Tukey's post hoc analysis showed that adolescents from a two-sibling configuration exhibited statistically significantly higher levels of the constructive and cooperative style compared with both only children ($p < 0.001$) and participants from a multiple-sibling configuration ($p < 0.001$), whereas the difference between the latter two groups did not reach statistical significance ($p = 0.284$).

An opposite pattern was observed for the competitive and dominant style, for which a statistically significant effect of sibling configuration was also found, $F(2,345) = 37.21$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.22$. The highest mean scores were observed among only children ($M = 4.18$, $SD = 0.63$), followed by participants from a multiple-sibling configuration ($M = 4.09$, $SD = 0.67$), while the lowest scores were observed among adolescents from a two-sibling configuration ($M = 3.29$, $SD = 0.56$). Tukey's post hoc analysis showed statistically significantly higher scores among only children and participants from a multiple-sibling configuration compared with the two-sibling group ($p < 0.001$), whereas the difference between only children and participants from a multiple-sibling configuration did not reach statistical significance ($p = 0.391$).

The findings indicate a clear distinction among the groups examined with respect to preferred conflict resolution styles. Adolescents from a two-sibling configuration are characterized by higher levels of the constructive and cooperative style, whereas only children and adolescents from a multiple-sibling configuration exhibit higher levels of the competitive and dominant style.

The findings provide strong empirical support for the sixth working hypothesis, according to which constructive conflict resolution styles are more characteristic of adolescents from a two-sibling configuration, in contrast to only children and adolescents from a multiple-sibling configuration, who are more likely to employ competitive approaches when resolving conflict situations.

CONCLUSION

The present doctoral dissertation is focused on the theoretical and empirical examination of the interrelationships between sibling configuration and the differential characteristics of the adolescent within the context of personality and interpersonal functioning. Sibling configuration is considered not only as a structural characteristic of the family, encompassing birth order, the number of siblings, age spacing, and gender, but also as a specific relational context during adolescence.

The theoretical and empirical study conducted identifies differences in personality characteristics depending on the specific features of sibling configuration. "Extraversion," "Neuroticism," and "Openness to Experience" are more pronounced among only children and firstborn adolescents, whereas "Agreeableness" and "Conscientiousness" are more pronounced among second-born and third-born adolescents, as well as among participants from a two-sibling configuration. However, sibling position should not be interpreted as a single, unequivocal cause of the development of particular personality characteristics, as its significance is manifested in interrelationship with family dynamics, individual predispositions, and specific life experiences.

Differences are also observed in the preferred conflict resolution styles. The constructive and cooperative style is more pronounced among adolescents from a two-sibling configuration, girls with a sibling, and participants with a small age difference between siblings, whereas the competitive and dominant style is more pronounced among only children, adolescents from a multiple-sibling configuration, boys with a sibling, and participants with a large age difference between siblings. This indicates that not only the presence of a sibling, but also the characteristics of the sibling system, are significant.

Interrelationships were identified between personality characteristics and preferred conflict resolution styles. Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience are positively associated with the competitive style, whereas Agreeableness and Conscientiousness are positively associated with the constructive and cooperative style and negatively associated with competitive behavior. The results of the regression analysis and structural equation modeling support the mediating role of personality characteristics in the interrelationship between the characteristics of sibling structure and preferred conflict resolution styles. These findings indicate a more complex organization of the relationships examined, without implying unequivocal cause-and-effect relationships.

The conclusions drawn have practical significance for school psychology, pedagogical and family counseling, social work, and psychological prevention. They may contribute to a more differentiated approach to the individual needs of adolescents that takes the family context into account, as well as to the development of social and emotional competencies and skills for constructive conflict resolution.

The interpretation of the results should take into account the limitations associated with the use of self-report measures, the specific age-related, social, and cultural context, and the cross-sectional research design. Future research may extend the analysis through longitudinal and qualitative designs, as well as by incorporating parenting styles, family cohesion, emotional climate, and the quality of sibling relationships.

The results allow sibling configuration to be considered a significant contextual factor associated with the differential characteristics of the adolescent and with the ways in which these characteristics are expressed in interpersonal and conflict behavior. The identified interrelationships delineate a complex system of interactions among sibling configuration, personality characteristics, and preferred patterns of response. This perspective contributes to a more comprehensive understanding of differential characteristics during adolescence and of the relationships among family context, personality functioning, and interpersonal functioning.

SCIENTIFIC CONTRIBUTIONS

1.An integrative model of the interrelationships among sibling structure, personality characteristics, and conflict resolution styles in adolescence was developed and empirically validated.

Within the dissertation, a comprehensive conceptual model was developed that integrates systemic, social-psychological, and personality approaches to the analysis of family interactions. Birth order, the number of siblings, age spacing, and gender configuration are considered as interrelated factors influencing the development of personality profiles and conflict management strategies. Structural equation modeling (SEM) demonstrated that personality characteristics perform a mediating function between family structure and conflict behavior, thereby extending existing theoretical perspectives on the mechanisms of socialization within the family environment.

2. Scientific understanding of the influence of sibling configuration on the development of personality characteristics during adolescence has been expanded.

For the first time within a comprehensive multidimensional study, it was demonstrated that "Extraversion," "Neuroticism," and "Openness to Experience" are more characteristic of only children, firstborn adolescents, and participants from a multiple-sibling configuration, whereas "Agreeableness" and "Conscientiousness" are more pronounced among second-born and third-born adolescents and adolescents from a two-sibling configuration. Significant differences were identified according to gender and age spacing between siblings, with girls and adolescents with a small age difference demonstrating higher levels of cooperation, empathy, and social sensitivity. The findings enrich the empirical evidence base in the fields of family psychology and developmental psychology.

3. Consistent relationships between personality characteristics and conflict resolution styles have been demonstrated.

The study identifies a systematic relationship between personality characteristics and preferred strategies for conflict interaction. Extraversion, Neuroticism, and Openness to Experience are positively correlated with the competitive and dominant styles, whereas Agreeableness and Conscientiousness are positively associated with the constructive and cooperative conflict resolution styles. Constructive styles are more characteristic of girls with siblings, adolescents from a two-sibling configuration, and siblings with a small age difference, whereas competitive strategies are more pronounced among boys, only children, and participants from a multiple-sibling configuration. These findings extend scientific understanding of the psychological mechanisms underlying interpersonal behavior during adolescence.

4. A comprehensive multidimensional methodological model for examining sibling structure and conflict behavior was developed.

An integrated statistical approach was applied, including descriptive statistics, correlation analysis, one-way and multivariate analysis of variance (ANOVA and MANOVA), multiple linear regression, and post hoc analyses (Tukey HSD). A multicomponent approach to the operationalization of sibling structure was introduced through the simultaneous examination of birth order, the number of siblings, age spacing, and gender configuration. The analyses conducted provide support for the adequate structural fit and statistical robustness of the empirical model. The observed indices (CFI > 0.95; TLI > 0.95; RMSEA < 0.06; SRMR < 0.05) provide support for the adequacy of the model and for the assessment of the reliability and validity of the measurement model.

5. Scientifically grounded foundations have been established for the development of differentiated practical approaches in psychological, pedagogical, and counseling work with adolescents and their families.

The findings provide a basis for the development of programs and intervention approaches aimed at fostering social-emotional competencies, constructive conflict resolution, and the prevention of maladaptive behavioral manifestations, tailored to the individual characteristics of the adolescent and the specific features of sibling configuration. They may contribute to psychological and pedagogical counseling, family work, and the professional training of specialists working with adolescents and their families, as well as provide a foundation for subsequent interdisciplinary research in the fields of family psychology, developmental psychology, and social psychology.

LIST OF THE DOCTORAL CANDIDATE'S SCIENTIFIC PUBLICATIONS RELATED TO THE DISSERTATION TOPIC

1. Ranova, L. (2021). Psychological and differential characteristics of the contemporary adolescent. *Annual of Psychology*, *12*(1–2), 102–108. Paper presented at the Jubilee International Conference "Transformations and Challenges in the Global World," October 15–17, 2020, South-West University "Neofit Rilski," Blagoevgrad.
2. Ranova, L. (2025). Differential characteristics of the adolescent in the context of sibling configuration. *Annual of Psychology*, *16*(2), 137–147.
3. Ranova, L. (2025). Personality characteristics of the adolescent. *Annual of Psychology*, *16*(2), 157–165. Paper presented at the Student and Doctoral Research Workshop "Challenges and Perspectives for Young Psychologists," May 19, 2023, South-West University "Neofit Rilski," Blagoevgrad.